

Endokrinolojide Diyalog Dergisi
Özel Ekidir 2010

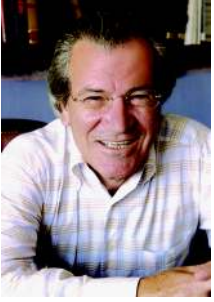
simurg

SAYI:3

ELEŞTİRİ GÜNLÜKLERİNDEN SEÇMELER

TÜFEKTEN SÖZ EDİLMİŞSE TÜFEK PATLAMALI YA DA AYRINTILARIN İŞLEVSELLİĞİ

Çehov'un "Bir oyunda tüfekten söz edilmişse, oyunun sonunda o tüfek patlamalıdır." sözünü hep biliriz; bir başka sözünü Tomaşevski'nin "Thématique" adlı incelemesinde okudum: "Hikâyenin başında duvarda bir çivi var denmişse, hikâyenin sonunda kahraman bu çiviye kendini asmalıdır." Roland Barthes da, "Introduction

à l'analyse structurale des récits" adlı ünlü incelemesinde "eğer Flaubert, Un coeur simple'de, belirli bir anda, görünüşte üzerinde durmadan, Pont-Evêque kaymakamının kızlarının bir papağanları olduğunu bize öğretiyorsa, bu, daha sonra Félicité'nin yaşamında bu papağanın büyük bir önemi olacağı içindir." diyor.

Sorun, ayrıntıların işlevselliği sorunu. Gerçek dünyada duvardaki bir çivi yılarca o duvarda kalabilir ya da duvara asılmış bir tüfek paslanıncaya kadar asılı kalabilir ama kurmacada her ayrıntının bir işlevi vardır. Bir anlatıda en küçük bir ayrıntının bile bir anlamı vardır.⁽¹⁾

"BAHAR İSYANCIDIR"

"Dağın ilk kara kayalarına ulaştığımızda hepimiz şaşkınlıkla çakıldık kaldık. Karadağ, kocaman bir alfabe idi sanki. Küçük Çoban, vadiden getirdiği beyaz, yumuşak taşlarla, bütün bir yaz boyu dağın tüm kayalarını yazmıştı. 'Baba bana bal al... Alsana bal.' Yaşamımda bundan daha büyük bir kitap okumadım."

Onat Kutlar, bir parçasını yukarıya aldığım "Kardelenler" adlı yazısının başlarında, bir tümcesini, "...ki insan ağlayabilir." diye bitiriyordu; anlatıcının ders verdiği küçük çobanın, okula gidebilmek için eşeğini (Onat Kutlar, "Bir eşeğinden başka kimsesi yoktu!" diyor, evet eşek bir "kimse" küçük çoban için, bir mülkiyet nesnesi değil.) satan o "erken açılan kardelen" in acıklı hikâyesini okurken ağlamamak için güç tuttum kendimi.

"Bahar isyancıdır" için "deneme" demişler kitabın ikinci sayfasında; bence çoğu "hikâye" o yazıların. Denemede bir genelleme vardır, soyut bir anlatım vardır; oysa Kutlar'ın anlatımı "somut" bir anlatım, genellikle somut bir olaydan ya da bir olgudan yola çıkıyor, hikâye anlatıyor, ancak zaman zaman bir genellemeye gidiyor.

Yazıların çoğunda bir düzyazı - şiir tadı var: "...Duvarın dibinde tek mor gülüyle başlı başına bir bahçe oluşturan fidan..." "...Kim merak eder, niçin lâle sularıyla her gün yıkandığını isfahan sokaklarının? (...) Niçin Tebriz'de güneş, dağların tepesinden de önce rüzgârla sallanan bir kamışa vurur? / Bir mektup sesiyle konuşuyorlardı." / ...

"Doğu" yazılarını Düşün'de yayımladığı zamanlar okuyamıyordum; o yazıların dizildiği harf karakteri gözümü berbat ediyordu; iyi ki okumamışım. Bir hazzın geciktirilmesi kimi zaman mutlu etmiştir beni, Onat Kutlar'ın "Doğu"larını art arda okurken de o mutluluğu yaşadım: "Hüzün ve pırlıltı" diye başlayan, "Ve gelecek, gülümseyerek bekliyor kapıda. Elinde altın renginde bir kadeh şarap. Doğu'nun tüm tatları ile yüklü ve hafif buruk. / Onu hep birlikte, yazgıya başkaldırmak için içelim." diye biten o güzelim yazıları...

Yer yer nostalji: "Şölen günleri ne çabuk geçti?"

Fethi Naci'nin anısına...

Ve sık sık soruyorum: 'Sa-hiden yaşadık mı biz o yılları?' Yer yer tanıklık: Korkunç pazar gününü belleklere kazımak isteyen "Kırmızı ve Siyah."

Onat Kutlar, "melâli anlayan neslin" belki de son temsilcisi. "Bahar isyancıdır"ın bütününde, Yahya Kemal gibi söyleyeyim, "acıların tadını" bulacaksınız. Onat'ın bu kadar duyarlı olduğunu bilmezdim bu yazıları topluca okumadan; "öfkeyi kahkahayla saklayan" diyor bir yazısında, Onat da duyarlılığını kahkahayla, esprilerle saklayanlardan; bunca yıllık arkadaşım, ancak Bahar isyancıdır'la tanıyabildim Onat'ı. Yazar olarak öteden beri severim, ancak insan olarak şimdi daha çok seviyorum. Çok az kitap bende yazarına böyle bir yakınlık sağlamıştır. "Aynılırken bir sepet üzüm getirdi genç kız. Üstü asma yaprakları ile örtülü. Bütün aile gülümseyerek uğurladı beni. Umulmayacak kadar parlak bir ekim güneşi, arabanın içini bir kaleydoskop'a dönüştürüyordu. Ağır ağır kasabaya girdim." diye yazabilen, en yoğun duyguları böylesine yalın anlatabilen Onat Kutlar'ın kitabını bugüne kadar okumadıysanız okuyun, coşkuma siz de katılacaksınız, biliyorum.⁽¹⁾

"YAZA YOLCULUK" YA DA ÖZLEMLERİN HİKÂYELERİ

Son yıllarda yayımlanan hikâye kitaplarının hemen hemen hiçbirini okumadım. İlk hikâyesini pek sevdiğim (Haftalık Yazko Somut'un ilk sayısında o hikâyeden söz etmiştim) Şükran Farımaç'ın hikâye kitabını okumaya başlamış, ama hikâyeden çok siyasal sorunları önemseydiğini, o ilk hikâyesindeki insani sıcaklığın yerini, beni pek de ilgilendirmeyen başka şeylerin aldığını görünce, kitabı yarıda bırakmıştım.

Galiba Türk romanı üzerinde fazla çalışmam beni hikâyeden uzaklaştırdı.

Tomris Uyar'ın Yaza Yolculuk adlı hikâye kitabından (Can Yayınları, 1986, 108 sayfa) öylesine büyük bir haz duydum ki, yıllar sonra bir hikâye kitabı hakkında yazı yazmak benim için vazgeçilmez bir gereklilik oldu.

Yaza Yolculuk... Bence özlemlere, düşlere yolculuk, bireysel acılara yolculuk, hüzne yolculuk: "Akşam inerken sebzelere serpilen su, yıkanmış taşların buğusuna karışıyor. (...) Ev hiçbir şey kokmuyor. Ev, yalnızlık demek. Kış demek." (s. 25) "Yağmurun tenteye vuruşunu duyuyor, leyleklerin göçe hazırlanışını gözlüyorduk." (s. 96)

Ya o sevgi özlemi: "Uzandı, saçlarını okşadı senin, çenenin altında duran, cama yaslanan sol elini tuttu, hafifçe öptü. Titreyen parmaklarıyla yeni bir sigara yaktı." (s. 34)

Tomris Uyar, istediği kadar, "mevsim yazdı yine" desin, o hikâyelerin altından buram buram eylül tütüyor.

Bir tümceyle (çünkü asıl ev, sokaktı bu kentte) Paris'i özetlediği o güzelim "Gülümsemeyi Unutma" hikâyesi ne güzel biter: "Bu rom da benden." VIII. Henry barında çalışan Sylvia'nın hikâye yazarına ikramıdır bu, "yarın dönüyorum" diyen yazara ve çok iyi biliyorum ki Sylvia o romu ikram etmese de Tomris Uyar ikram etmiş gibi bitirecektir hikâyesini. Çünkü Tomris Uyar'ın Sylvia'dan beklediği budur: "Bu rom da benden." Bu özetlem, insani olana, iyi olana, güzel olana, önyargısız olana bu özetlem bütün hikâyelerin ortak paydası. "Yaz Şarabı" adlı hikâyedeki Ece de bu önyargısızlığın, bu içtenliğin somutlanması değil mi? "Ece, öykücüsünün tuttuğu ışıkta, o ışık altında harcadığı bunca yıla yandı. Bir daha ne zaman o ışıktan özgür kalabilir, yeni tadına vardığı o her şeyden bağımsız cinselliğinin özünü tanıyabilirdi ki?"

Ece'nin düşüncelerini andıran düşüncelere "Son Sanrı" da da rastlarız: "Benim ülkemde acı, kemerlerle, kubbelerle örtülür, korunur, toplumsallaştırılır. Bireysel, sivri acı yok gibidir. Öğreniyoruz. Acemilik sancısı."

Bütün hikâyeler, toplumsal çalkantıları, bir hikâyenin verebileceği ölçülerle veriyor; altını kalın kalın çizmeden, bağırmadan, abartmadan ve insanlarla, insanların özlemleriyle, yalnızlıklarıyla, acılarıyla, umutlarıyla, umutsuzluklarıyla... Soyut kavramlarla değil.

Tomris Uyar'ın anlatımı inceliklerle, zeka ile (Edebiyatımızda "zeka" ya rastlamak gitgide güçleşiyor!), ilginç gözlemlerle dolu. Türkçe'yi ne güzel kullanıyor. Gene de anlatımına takıldığım yerler oldu: "O zaman benim de bir zamanlar (altını ben çizdim-FN), yaşadığım kentteki insanlara gülümseyerek baktığım geliyordu aklıma." dedikten sonra buna, "o günler çok geride kalmıştı" tümcesini eklemenin ne gereği var?

Tomris Uyar'ın hikâyeleri, bende, hadi Tomris'in sözcükleriyle söyleyeyim, "yeni bir özsü, dağılayıcı ve ondurucu, ılık ama harlı, vazgeçilmez bir özsu" etkisi bıraktı. Okuyun Yaza Yolculuk'u; hikâyeciliğimizin yüzünü açartan bir kitap okumuş olacaksınız.⁽¹⁾

BİR ROMAN NE ANLATIR?

"Beethoven ile ilgili hikâyeyi bilirsiniz: Çaldığı bir parçayı dinleyen biri, 'Ne anlatıyor bu?' diye sormuş. Beethoven, aynı parçayı tekrar çalmış, 'işte bunu!' demiş. Değişik yorumlara elverişli bir hikâye. Ben, gerçek sanat eserinin özetlenemeyeceği hakikatine getirmek istiyorum sözü. 'Şiir özetlenemez' yargısı, genellikle, üzerinde birleşilen bir yargıdır. Gerçekten değerli bir roman da özetlenemez bence. Özetlemeye kalkıştığınız zaman o romanı yapan öğeler yok olur gider. Bir Faulkner'i, bir Dostoyevski'yi, bir Stendhal'i özetleyebilir misiniz?"

Kemal Tahir'in Büyük Mal adlı romanını eleştirirken yazmışım bu satırları 1970'te. O satırları yazarken Tolstoy'un şu sözlerini okumamıştım: "Romanımda ne demek istediğimi sözle anlatmam bekleniyorsa, aynı romanı bir

daha yazarım." Anna Karenina'da ne demek istediğini soranlara cevap olarak söylemiş bu sözleri Tolstoy.

Tolstoy'un sözlerini alıntılamanın, Akşit Göktürk. "Okuma Uğraşı" adlı çok yararlı kitabının 15. sayfasında... O alıntıdan önce Akşit Göktürk şunları söylüyor: "Başka bir *deyimle* (italik benim-FN), sanat yapıtının iletisi, kendinden hiçbir zaman ayrılmayacak bir göstergesel dizge biçiminde gerçekleşir. Yalnız şiir için değil, bütün yazınsal metin türleri için geçerli olan bu kural, plastik sanatlarla müzik için de su götürmez geçerlidir."

Altını çizdiğim "deyimle" dışında, hepsi doğru. "Deyimle"nin altını çizdim; çünkü burada "deyimle" değil, "deyişle" demek gerekir. Niçin mi? Açıklamayı Türkçe sözlükten alıyorum (7. baskı, 1983): "Deyim: Genellikle gerçek anlamından çok ayrı bir anlam taşıyan kalıplaşmış anlatım, tabir. "Etekleri zil çalmak", "Küplere binmek" gibi. Deyiş: 1. Söyleme biçimi, anlatım biçimi, üslup. 2. Halk koşuğu, halk türküsü, 3. Bir kimsenin bir konuyla ilgili anlattıkları, ifade: Onun deyişine bakılırsa iş öyle değil."

Kısaca, "deyim", "tabir" demek; "deyiş"de "ifade". Bunun için Akşit Göktürk'ün "başka bir deyişle" demesi gerekirdi. Nedense profesörlerimiz genellikle "deyim"le "deyiş"i karıştırıyorlar. Mümtaz Soysal -ki yalnız bilim adamı değil, aynı zamanda iyi bir yazardır- (bu ayrımı yapmak gereğini duyuyorum; çünkü yürekler acısıdır bilim adamlarımızın dilleri genellikle) o da aynı yanlış yapıyor hep.⁽²⁾

TÜRKİYE'DE ROMAN VAR MI?

Zaman zaman bir romancımızın "Türk romanı Avrupa romanı düzeyindedir" gibilerinden bir söz ettiği olur. Gerçekte, romancımız, "Benim romanlarım Avrupa romanı düzeyindedir" demek istemektedir; ama bunu açıkça söylemek pek kolay olmadığı için, öteki romancıları hiç beğenmese de, zorunlu bir alçak gönüllülikle, "Türk romanı Avrupa romanı düzeyindedir" der.

İlk Türk romanı 1872'de yayımlanmış: Şemsettin Sami'nin Taaşşuk-ı Talât ve Fitnat'ı. Sadece edebiyat tarihi açısından bir değeri var bu romanın; hatırlansa hatırlansa, okullarda, öğrencilerin başlarına bela açmak için sınav sorusu olarak hatırlanır.

İlk Türk romanı yayımlanmadan önce batıda yayımlanan ünlü romanlardan birkaçını anmak yarar var. Stendhal'den Kızıl ve Kara (1830), Parma Manastırı (1839), Balzac'tan Goriot Baba (1833), Gustave Flaubert'den Madame Bovary (1857), Herman Melville'den Moby Dick (1851), Tolstoy'dan Savaş ve Barış (1869), Dostoyevski'den Budala (1869), Ecinniler (1870)...

Batıda bu romanlar yayımlanırken bizim toplumumuzda görülen anlatı türleri Leyla ile Mecnun, Yusuf ile Züleyha gibi Farsça'dan kaynaklanan mesneviler ya da sözlü anlatım geleneğine bağlı olan Köroğlu, Kerem ile Aslı, Battal Gazi gibi halk, hikâyeleriydi.

Şemsettin Sami'nin romanından on sekiz yıl sonra, 1900'de, Aşk-ı Memnu yayımlanır; Halit Ziya Uşaklıgil'in bu romanıdır gerçek anlamda ilk Türk romanı. Çok az romanımız seksen yıl gibi uzun bir süreye dayanabilir, oysa Aşk-ı Memnu bugün bile beğenilerek okunmaktadır. 1872 ile 1900 arasında romanda alınan yol, insanı şaşırtacak kadar büyük bir başarıdır. Üstelik ülkemizde romanın gelişmesini önleyen ya da en azından geciktiren nedenler olduğu gibi dururken!

"Ülkemizde romanın gelişmesini geciktiren nedenler" dedim. Nelerdi bunlar?

Gerçek roman, yani on sekizinci ve on dokuzuncu yüzyılın romanı, batıda

burjuva yaşam biçiminin belirmesiyle ortaya çıkmıştır. Burjuva toplumunun insan örneği ise bireydir. Oysa, aynı yüzyıllarda, Osmanlı toplumunun ekonomik yapısı bireyin ortaya çıkmasını engelleyen bir ekonomik yapıydı. Bir bilim adamımız, bu konuda şöyle diyor: "Bir iktisadi fonksiyon üzerine kurulu olan reayanın ve devletin anonim varlığı, toplum içinde birey-insanın yetişmesini engellemiştir. Osmanlı toplumunun devlet ve reaya arasında birlik yaratan iktisadi mantığı, bireyin toplum içinde özel ve bağımsız olarak ortaya çıkmasını önlemiştir." (Sencer Divitçioğlu)

Türkiye'de romanın gecikmesinin bu temel nedeni yanında başka nedenler de ileri sürülebilir. Söz gelimi roman, Osmanlı toplumunda var olan anlatı biçimlerinin geliştirilmesine dayanmaz. Bir yana bırakılmıştır o anlatı biçimleri ve işe sıfırdan yani batıdan ithal edilen yeni bir anlatı biçiminden başlanmıştır. Bir başka neden, düzyazı geleneğimizin olmayışdır. Ayrıca, "Müslüman doğu, ruh bilimsel araştırmayı pek az tanımıştır." (Ahmet Hamdi Tanpınar) ve kadınlarla erkeklerin ayrı dünyalarda yaşamaları, kaç-göç, romancının elini kolunu bağlayan bir başka önemli nedendir.

Türk toplumunun ekonomik yapısının değişmesiyle romanın gelişmesinin, önüne dikilen toplumsal engeller zamanla ortadan kalktığı halde Türk romanının gelişmesi 1900'de durmuş gibidir. Sonradan yazılan romanlar genellikle yazınsal açıdan değil toplumsal açıdan ilginç romanlardır. İlkel bir gerçekçilik anlayışı yazınsalla toplumsalı birbirine karıştırmış, toplumsal bildirisi olan her romanı yazınsal açıdan da tutmak, neredeyse bir ahlak sorunu durumuna getirilmiş, yazınsal davranış ahlaksal davranışa indirgenmiştir. Bu yoldan oluşturulan bir yasaklar dizisi gerçek yargıların belirmesini önlemiştir. Fakir Baykurt'un romanlarının çoğunluğunun okumaya değmez şeyler olduklarını söylemek köy davasına hainlik gibi gelmiş, Orhan Kemal'in romanlarının çoğunun Reşat Nuri Güntekin'in romanlarının düzeyine ulaşamadığını söylemek sosyalizme karşı çıkmak sanılmıştır. Eski kuşak romancılarının romanları da yeniden incelenmemiş, bir zamanlar birilerinin verdikleri yargılar ezbere tekrar edilegelmiştir. Gerçekten başarılı romanları olan Reşat Nuri'nin Yeşil Gece adlı berbat romanını, bu yüzden, "en beğendikleri on Türk romanı" arasında sayan şairler, yazarlar çıkmıştır. Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nu, Halide Edip Adıvar'ı bugün bile büyük romancı sananlar vardır.

Bir romanın büyüklüğü nasıl anlaşılır? Belki birtakım nesnel ölçütleri vardır bunun, ama bir de doğruluğu «bittecrübe» denenmiş bir ölçüt var: O romanı yeniden okumak isteği. Sorarım: Hangi Türk romanını okuduktan sonra bir kez daha okumak isteğini duyduunuz?

Uzun süredir Türk romanları üzerinde çalışıyorum. Okur olarak yirmi sayfasını okumaya katlanamayacağım nice romanı, yazar olarak, sabırla, titizlikle, notlar alarak sonuna kadar okudum. (Böyle olmasaydı Demirtaş Ceyhun'un "iki kadından ikisi de oldukça güzel kadınlardı. Alımlı, baş döndürücü" diye söz ettiği "Yağmur Sıcağı" adlı 400 sayfalık romanını sonuna kadar okuyabilir miydiniz?) Önemsenmiş çoğu romancılarımızın birtakım ünlü romanlarının çoktan sizlere ömür olduğunu açıkça gördüm; yeniden değerlendirilmemelerine borçluydular ünlerinin sürmesini. Ama sonunda sanırım aradığım romancıyı buldum. Yakın zamanlara kadar sadece şair olarak tanınan (Oysa orta halli bir şairdi. Kendisi de "Şiirin ne olduğunu biliyorum ve yapamadım" diyor.) birinin, gerçekte, büyük bir romancı, belki de en büyük Türk romancısı olduğuna inanıyorum: Ahmet Hamdi Tanpınar. Zaman zaman yeniden okumak isteğini duyduğum tek Türk romancısı.

Şimdi soruyu sorabiliriz: Türkiye'de roman var mı?

Ulusal sınırlar içinde varlığını duyuran bir roman var. Arada sırada dış satım olanakları bulmasına rağmen (bunda romanın yazınsal değerinden çok ro-

mancının pazarlama becerisi rol oynuyor!), gerçekte iç tüketime yönelik bir roman. (İç pazarı yitirmemek için roman çevirilerine karşı çıkan romancılarımız olduğunu unutmayalım!) Biz de eleştirilerimizde hep bu ulusal sınırlar olgusunu göz önünde bulunduruyoruz. Ama ulusal sınırlarımız dışında var olan (geçmişte ve bugün) romanla Türk romanını karşılaştırdığımız zaman ne oluyor?

Evet, Türkiye'de roman var: Ne kadar futbol varsa, o kadar. Umut verici çabalar bu gerçeği değiştirmiyor.⁽²⁾

ROMANIN VE HİKAYENİN DİLİ

1954'te İlhan Tarus'un bir hikâye kitabı hakkında yazdığım eleştiride ("Köle Hanı Üzerine", "İnsan Tükenmez İçinde", 2. baskı, s. 43), şöyle demişim: "Samim Kocagöz, Yakup Kadri'ye, 'Edebiyattan önce yapılacak çok iş var,' demişti. Orhan Veli, 'Edebiyatı edebiyattan kurtarmak gerek,' diyordu. Bir yazar, bu gibi sözlere pek kulak asmamalı bence. İlk bakışta büyük gerçekler bulmuşlar gibi geliyor; ama değil. Edebiyat, edebiyatla yapılır" edebiyatın kendine özgü araçları kullanılarak yapılır. (süslü cümleler yapmak, hor görülen anlamıyla 'edebiyat yapmak' çoktan bir yana atıldı; onun üzerinde durmanın bir faydası yok.) 'Edebiyattan önce yapılacak çok iş var' inancı, edebiyat adamlarının, gerçeği, insan gerçeğini, toplum gerçeğini, edebiyata yaraşır biçimler içinde vermelerine çoğu zaman engel oluyor. İlhan Tarus'un hikâyelerinde bunu apaçık görmek mümkün. Oysa, söylenecek söz kadar, söyleyişin de önemi vardır. / 'Söylenecek şey', edebiyat alanına, ancak 'image' şeklinde girer; edebi bakımdan, ancak artistik bir tarzda ifade edilince 'vardır'."

Romanın ve hikâyenin dili üzerinde düşünen, kafa yoran yazarlarımız (Ayracı, Barthes'in araç içindeki bir cümlesini alıntılama için açtım: "Az rastlanır ya buna: yazarların çoğu nefret eder böyle bir çabadan."), demek, ilkin, süslü, bol eğretilmeli, bol benzetmeli yazma biçimine karşı çıkmışlar. Orhan Veli, "Edebiyatı edebiyattan kurtarmak gerek" derken, elbette, bunu düşünüyordu. Yakup Kadri'nin de "Edebiyatsız edebiyat yapmak" diye bir sözü var sanıyorum. Ama Samim Kocagöz'ün "Edebiyattan önce yapılacak çok iş var" sözü, iki bakımdan da yanlış: Önce edebiyat bakımından yanlış; sonra, sorun ülkemizin ekonomik, toplumsal bakımdan kalkınmasının önceliği sorunu ise, o söz gene yanlış; çünkü öyle bir kalkınma sürecinde edebiyatçıya düşen de, deyim yerindeyse, "yazınsal kalkınma" dır ve bu durumda, eser veren edebiyatçı için, "edebiyattan önce yapılacak iş" yoktur, "edebiyat" vardır sadece.

"Köle Hanı Üzerine" adlı eleştirimden yaptığım alıntıda bir cümle var: "Süslü cümleler yapmak, hor görülen anlamıyla 'edebiyat yapmak' çoktan bir yana atıldı; onun üzerinde durmanın bir faydası yok." demişim; yazılışından 35 yıl sonra ziyadesiyle iyimser bir yargı gibi geliyor bana! Ama bu yargı, 1950'li yıllarda doğruyd; gerçekten de, o yıllarda, "süslü cümleler yapmak, hor görülen anlamıyla edebiyat yapmak" bir yana atılmıştı; dilde yalınlık, edebiyatımıza egemendi; daha doğrusu, edebiyatımıza gerçekçilik egemendi ve gerçekçiliğin önemli bir niteliği de "dilde yalınlık"tı.

Artık öyle değil.

Romanda ve hikâyede yalın bir dili sürdürenler elbette var, ama "süslü cümleler" ve "edebiyat yapma eğilimi", yeniden büyük bir yaygınlık kazandı. Eğretileme ve benzetme bolluğu, yalınlıktan uzaklaşma, süslü püslü yazmayı "imge kullanma" sanma yanlış kiminle başladı? Attıla İlhan'la mı? Belki de bütün romanlarını okuduğum, bazı romanları hakkında yazılar yazdığım için ilk onun adı geliyor aklıma... Türkiye'de Roman ve Toplumsal

Değişme adlı kitabımda Attila İlhan'ın Kurtlar Sofrası ve Bıçağın Ucu adlı romanlarından "imge" örnekleri vermiştim; bu kez değişiklik olsun diye, Haco Hanım Vay'dan birkaç örnek vereyim: "... ayrıca çöl kargaları ki siyah matem mendilleridir", "Düşen yıldızların üst üste imzaladığı, kalın ve 'hâmûş' Eylül karanlığında...", "Yalnız "mütehakkim", kurt gibi ısırmaya, 'amade' memeleri...", dalgın havuzun siyah aynasında...", şimşegin mavi usturası. Çatalkaya'nın üstünde bileniyor."

Birkaç örnek de başka yazarlardan:

"...sessizliğin buzsuz camını keskin bir elmas gibi ikiye bölmüştü." (Kamuran Şipal)

"Sonbahar bir aylık şiiri gibi sarmalamıştı beni..." (Erendiz Atasü)

"Perdeler kimbilir kaç yazdır amansız bir güneşi emmekten bitip tükenerek kavruk bir toz kokusuyla kalakalmıştır." (İnci Aral)

Yazarlarımızın çabaları, yazdıkları romanları ya da hikâyeleri "yazınsal bir dil"le yazma kaygısı içinde olduklarını gösteriyor. Ne var ki yazınsal dil'den anladıkları, genellikle, "edebiyat yapma" oluyor. Oysa "Yazınsal dil, bir sözde açıkça söylenmeyen şeyin, o sözün kullanıldığı bağlamdan çıkarılabileceği ilkesiyle ortaklık taşıyor: Söylenmeyenin söylenenden çıkarılabileceği ilkesi, yazınsal söylemin temelidir." (Akşit Göktürk, Okuma Uğraşı, s.176)

Sartre'in açıklaması daha aydınlık: "Örneğin yazını (edebiyatı) bilimsel iletişimden ayıran, tek sesli, tek anlamlı olmayışıdır; dil sanatçısı, üzerlerine düşürdüğü ışıkla, verdiği ağırlıkla, sözcükleri değişik düzeylerde, birkaç anlama gelecek biçimde kullanabilen kişidir. (...) Felsefede her cümle tek bir anlam taşımaktadır. (...) 'Düşünüyorum öyleyse varım' cümlesi türlü yönlerde sayısız sonuç yaratabilir; ama cümle olarak yalnız Descartes'in verdiği anlamı taşır. Buna karşılık Stendhal: '...Julien Verrières çan kulesini görebildiği sürece sık sık dönüp baktı.' cümlesini yazarken, romandaki kahramanın yaptığı hareketi dile getirmekte, ama bununla hem Julien'in duygularını hem de Madame de Rénal'inkileri anlatmış olmaktadır. Demek ki 'Düşünüyorum öyleyse varım' gibi bir cümle kurmaktan çok daha zordur dört ayrı anlama gelen bir cümle bulmak."

Bir romanı, bir hikâyeyi edebiyat eseri yapan dil, Sartre'in sözünü ettiği "çok anlamlılık"ı gerçekleştiren dildir: Budur yazınsal dil; süslü püslü, benzetmeli, eğretilmeli dil değil.

Bizim edebiyatımızdan da iki örnek vereyim.

Hikâyeden bir örnek:

Tarik Dursun'un "İmbatla Dol, Kalbim" adlı hikâyesinde şöyle bir cümle var: "Kerim önündeki şarap bardağının çatlak ağzında sıkıntıyla parmağını dolaştırıyordu." Tarik Dursun, bu cümleyi yazarken, hem hikâye kişinin yaptığı hareketi dile getirmekte, hem de meyhanenin üçüncü sınıf bir meyhane olduğunu, Kerim'le arkadaşlarının fukaralıklarını anlatmış olmaktadır. Evet, "Söylenmeyenin söylenenden çıkarılabileceği ilkesi, yazınsal söylemin temelidir."

Romandan bir örnek:

Yaşar Kemal, Kale Kapısı adlı romanında Salman babasını vurduktan sonra Mustafa'nın yaşadığı korku cehennemini anlatır. Mustafa'nın anası Zero,

Salman yaşadıkça Mustafa'nın bu cehennemden kurtulamayacağını bilir; tanıdığı, duyduğu eşkiyalara Salman'ı öldürtmek için elinde avucunda ne varsa verir. Zero, Salman'ı öldürtmek için Zaloğlu Musa'yı çağırır. Zaloğlu gelmiştir. Mustafa merdiven başına koşar. Yaşar Kemal, Zaloğlu'nun gelişini Mustafa'nın gözünden verir: «Mustafa merdivenin başına anasından önce varmış, Hasan Ağa'nın önünde merdivenleri ağır ağır çıkan, her yanına koşar koşar fişeklikler kuşanmış, omzunda filintası, göğsünde dürbünü, belinde tabancaları, hançeri, ayağında çizmeleriyle gelen adamın küçücük yüzündeki pos bıyıklarına bakıyordu. Adamın gözleri de küçüktü.» Önce tüm silahlar, sonra pos bıyıklar ve en sonra gözler... Bir ruhsal çözümleme oluvermiştir betimleme: Yaşar Kemal, hem Zaloğlu'nun silahlarını birer birer anlatmakta, bunları anlatırken, hem de, korkan, kurtarıcı bekleyen bir çocuğun ruhsal durumunu dile getirmektedir. Yaşar Kemal, Mustafa'yı sıradan biri gibi, önce Zaloğlu'nun gözlerine baktırsaydı Yaşar Kemal'in betimleme gücü ne olursa olsun yazdığı metin «çok anlamlı» bir metin olmayacaktı.⁽³⁾

İLHAN BERK MUCİZESİ

İlhan Berk'in Galata'sını (Adam Yayıncılık, 1985) okumaya kalkıştım ama daha ilk sayfasında attım elimden! Niçin mi? İlk sayfa, «İnsanlığın tarihinin yanı sıra kentler de tarihini (Bu günlükteki bütün italikler benim. FN) koyar.» Kitabın başında «şiir» yazıyor; niçin öyle yazdığı belli: şiir dili gündelik dilin mantığına uymadığı için şiir dilinde yanlış aranmaz, «şiir» diye bir kayıt koydun mu büyük bir gönül rahatlığı içinde Türkçe'nin canına okuyabilirsiniz! Ama «şiir» demekle şiir olmuyor ki... Nitekim İlhan Berk'in yazdığı bu sayfa da «şiir» değil, düzyazı. «Kentlerin de tarihleri vardır» demek yerine «kentler de tarihini koyar» diyor İlhan Berk; diyebilir, ama «tarihini» yerine «tarihlerini» demesi gerekmez mi?

İkinci cümle: «Toplumların tarihi gibi bu sürekli olmasa da, etkinlikleri ayakta kaldıkları süre yadsınamaz.» Altını çizdiğim "bu" yerine "kentlerin tarihleri" denmesi gerekirdi; virgülden sonraki kısım da şöyle olmalıydı: "... kentlerin etkinlikleri ayakta kaldıkları sürece bu tarih yadsınamaz."

Bir başka cümle: "Bir tarihi yapmasalar da, onu yaşamışlar, dahası katılmışlardır." Cümle içinde "onu" geçiyor; İlhan'ın Türkçesi'ne göre "... onu katılmışlardır." gibi bir komiklik çıkıyor ortaya. Doğrusu: "...ona katılmışlardır" olacak; cümleye "ona"yı eklemek gerek.

Bir cümle daha: "İster yaşayan, ister geçip gitmiş olsunlar, bir ulusu, bir uygarlığı anlamak kentlersiz olanak dışıdır..." İlhan'ın cümlesini Türkçe'ye şöyle çevirebiliriz: "İster yaşayan kentler, ister geçip gitmiş kentler olsun, bir ulusu..."

Sonraki cümle: "Buna yalnız toplumları değil, bireyleri de, insan bireylerini de katabiliriz." "Bireyler" dedikten sonra "insan bireyleri" demenin ne anlamı var! Yoksa "hayvan bireyleri" de mi var, "bitki bireyleri" de mi var!

Bundan sonraki cümle "Kentlerin" diye başlıyor: Onu izleyen cümle şöyle: "Bunda daha da ileri giderek, bireye kendi olmayı, bir ulusun bireyi olmayı öğretir diyebiliriz." Kim öğretir? "Kentlerin" öğretir! Bu cümlemin Türkçesi, "Bunda daha da ileri giderek, kentler bireye kendi olmayı..." olacak; cümleye "kentler"i eklemek gerek.

İlhan Berk'in gerçekten sevdiğim şiirleri var. Yadsınamaz bir gerçek: İlhan Berk ünlü bir şair. Bir gerçek daha: İlhan Berk ana dilini bilmiyor ve sonuç: İlhan Berk, yeryüzünün hiçbir ülkesinde göremeyeceğimiz bir mucizeyi gerçekleştirmiş, ana dilini öğrenmeden ünlü bir şair olabilmiştir!⁽¹⁾

"HAYATIMI YAZSAM ROMAN OLUR"

"Hayatımı yazsam roman olur." Zaman zaman kim duymamıştır bu sözü? Serüvenler yaşayan, yaşamları ilginç olan ya da serüvenler yaşadıklarını, yaşamlarının ilginç olduklarını(!) sanan kimselerden duyarız bu sözü. Bu sözü edenlerin romandan, romanla yaşamın ilişkisinden haberi olmayan kimseler olduklarını eklemeye gerek yok.

Sylvia Plath'ın Sırça Fanus adlı romanını eleştirirken yazdıklarımı alıntılamam gerekiyor: "Bir romancı, romanını yazarken, öz yaşamından da başkalarının yaşamından da yararlanabilir; olağandır bu; ama romanını öz yaşam üzerine kurmaya kalkışırsa, gündelik yaşamın ayrıntılarıyla kurmaca dünyanın kuralları çatışır; hem başarılı bir kurgu sağlanamaz, hem de roman yazarına ne kadar ilginç, ne kadar vazgeçilmez gelirse gelsin, okuru ilgilendirmeyen bir yığın ayrıntıyla dolar. Gündelik yaşamın ayrıntılarıyla kurmaca dünyanın ayrıntıları benzemez birbirine; kurmaca dünyanın ayrıntılarının o dünya içinde belirli bir işlevleri vardır, işlevsel olmayan ayrıntıya yer yoktur bir romanda; oysa gündelik yaşam işlevsel olmayan ayrıntılarla doludur." (Gücünü Yitiren Edebiyat, 1990, s. 164)

Nazlı Eray'ın Ay Falcısı (Can Yayınları, 1992) adlı "roman"ı, tipik bir "hayatımı yazsam roman olur" romanı. Sıradan insanların böyle bir anlayışla roman yazabileceğine inanmalarına bir şey denemez, güler geçersiniz; ama bir düzine kitabı yayımlanmış bir yazarın da aynı anlayışla roman yazmaya kalkıştığını görünce... Bir de kitabın son sayfasında Ay Falcısı'nın "14 Eylül - 30 Eylül 1992"de yazıldığını okuyunca... Roman dilini bir yana bırakıp romandaki Türkçe'ye bir bakayım dedim.

İşte ilk sayfadan iki örnek:

"... her zamanki köşeme oturmuş, bir yandan (italik benim-FN) göz ucuyla televizyona bakıyorum; arada mutfağa gidip dolaptan bir bardak Coca Cola dolduruyorum kendime." Türkçe'de, bir cümlede, "bir yandan" dendi mi aynı cümlede bir de "bir yandan da" ya da "öbür yandan, öteki yandan" denir. Nazlı Eray, "bir yandan" dedikten sonra, bakmış ki "bir yandan da" "mutfaka gitmesi" olanaksız, "arada" diye sürdürmüş cümlesini, yazdığı "bir yandan"ı o cümleden çıkarmayı düşünmemiş. İki haftada roman yazmaya kalkınca sonu böyle oluyor.

Öteki örnek: "Bu gece *el etek çekilince* (italik benim-FN) bu odada bir ölü ile randevum var." Bir şeyden "el etek çekmek", "o şeyle artık uğraşmaz olmak" demektir. "El ayak çekilmek" ise, "herkes evine, yerine çekilip ortada kimsecikler kalmamak" demektir. (Meraklısı Ömer Asım Aksoy'un Deyimler Sözlüğü'ne bakabilir: İnkılap Kitabevi, 1991. ss. 689,694.)

"El etek çekmek"le "el ayak çekilmek" arasındaki farkı bilmeyeceksiniz, etekle ayağı birbirine karıştıracaksınız, yani Türkçe bilmeyeceksiniz ve romancı olacaksınız. Ama hiçbir ülkede görülmeyen bir "mucize" Türkiye'de sık sık görülüyor. Ana dilini öğrenmeden ünlü şair olmak, ünlü yazar olmak Türkiye'de mümkün!

Ya o özel yaşam hikayeleri!

Nazlı Eray, Ay Falcısı'nı galiba, Metin And'la ne kadar mutlu olduğunu dosta düşmana (daha çok "düşman"a) göstermek için yazmış; 17. sayfada şu acayip cümleyi okuyoruz: "Şimdi eşim olan Metin And ile 1990 yılında, Fransız sefaretinin bahçesinde tanıştım ilk kez! Onu hiç görmemiştim." Bu yaşa geldim, bunca roman okudum, bu cümlelerin benzeri bir cümleyle rastlamadım! Nazlı Eray'a da Metin And'a da mutluluklar dilerim, hiç dilemeyeceğim bir şey var: Ya bir gün ayrılırlarsa... O zaman "bu cümle"nin hali nice olacak? Nazlı Eray çıkaracak mı romanından bu cümleyi yoksa bir

dipnot mu ekleyecek romanına? Açık söyleyeyim, çözemedim bu sorunu! Metin'e sık sık rastlıyoruz roman boyunca. "Metin, çay suyunu koymuş, mutfakta gazetelere göz atıyordu." (s. 27) "Yalnızca garip telefonlar, bizi rahatsız eden insanlar, evliliğimizi çekemeyenlerin varlığını göstermişti bana. (...) Benim konum 'büyü' değil, bu büyüler aracılığı ile bana duyulan nefret, mala duyulan doymazlık ve Metin'e mutluluk hakkı tanınmaması." (s.74) "Metin'i düşününce, birden savaşıma devam edeceğimi anladım. Çevremizi saran, yanı başımızdaki, içimizdeki, burnumuzun dibindeki bu 'kötülük odağı' ile savaşacaktım. Metin'i düşünüp güç toplamaya çalışıyordum. (...) Metin, Metin... Sana ve bana mutluluk hakkı tanınmaması, ne denli korkunç bir şey bu. Asıl korkunç olan bu / 'Kara gölge' bir sırdaşına: Onları mutlu görmeye dayanmıyorum. Bu evliliğe engel olamadık; ama ne yapıp yapıp evliliği bozacağım. Elimden geleni esirgemeyeceğim," demiş" (ss '119-120) "Öyle yorgundum ki! Hemen yatak odama gittim. Metin uyuyuştu. Ben yanında yatıyordum." (s. 126) Yeter bu kadar. İnsan kendini "okur" gibi değil "röntgenci" gibi hissediyor!

Nazlı Eray bir de "sütun sorunu"na takmış:

"Gazetede sütunum bir ay kadar önce kaldırıldı, çok bunaldım. Anlatamayacağım denli etkiledi sütunumun kaldırılması beni. Bir ana damarım, kolum kesilmiş gibi oldum. Gazete okurlarımla olan bağlantım kesilmişti." (s. 8)

"Gazetede sütunuma çok alışmıştım..." (s. 9)

"İşte, benim bir gazete sütunum vardı. Çok severek yazıyordum. (...) Fakat sonra gazetede bazı karışıklıklar oldu. Benim sütunum kaldırıldı. Buna çok canım sıkıldı. Çok bunaldım." (s. '12)

"Dedem, 'Bu arada senin gazetede sütunlarından çoğunu okudum. Çok beğendim. Geniş bir okur kitlen olduğuna inanıyorum.' dedi. 'Hala bunaltıyor musun sütunum kaldırıldığı için? Bana doğruyu söyle.' Bir an düşündüm. / 'Eskisi kadar bunalmıyorum. Başka bir yerde yazacağıma, okurlarımla gene buluşacağıma eminim,' dedim. / 'Ben de öyle tahmin ediyorum,' dedi dedem." (ss. 46-47)

Nazlı Eray, "ilginç" serüvenler yaşadığına inanıyor, anlatıyor (Nazlı Eray, roman "yazmıyor", roman "anlatıyor". Zaten kendisi de: "Laf lafı açıyordu, konuşuyorduk." diyor bir yerde. Roman yazma anlayışı da öyle: Laf lafı açıyordu!) bu "serüvenler"i. Bir örnek: Uçak biletine bakıyor, "yarın öğleden sonra, saat iki kırk beşte kalkacak diye bildiğim uçağım, bu sabaha karşı iki kırk beşte kalkıyordu!" Açıklaması şöyle: "Sıcak havanın etkisinden olacak, biletime dikkatli bakmamış; saatleri karıştırmıştım." (s. 31) Sonra da uçağı kaçırmasını "serüven" diye anlatıyor. Buna "serüven" denmez. Dense dense... Herhalde başka bir şey denir!

Nazlı Eray Ay Falcısı'nı Muhayyelât'ın yazarı "Aziz Efendi'nin aziz ruhuna" ithaf etmiş. Muhayyelât, cinlerle perilerle, tılsımlarla, büyülerle dolu bir kitaptır. Nazlı Eray da büyülerle doldurmuş Ay Falcısı'nı.

Ay Falcısı roman değil elbette, bir anılar salatası; "roman" olmaması bir yana "edebiyat" değil; her edebiyat eseri bir yapıdır, oysa Ay Falcısı'nda yapı mapı yok! Ne mi var : "Laf lafı açıyordu, konuşuyorduk."

Bu konuşma bari tatlı bir konuşma olsaydı! O da değil.

ATILA ERGÜR'LE VE ÖLÜME DAİR

O fotoğrafı buldum. Geçen yıl Marmara Adası'nda Atıla Ergür'ün öğrencisi Aydın Çukurova çekmişti. Aylardan temmuz. Lale'yle tavla oynuyoruz. Atıla

Özkırmıllı seyrediyor. Nuri Akay objektife bakıyor, Atila Ergür keyifle gülüyor. Ben pek asık suratlı olduğuma göre galiba Lale'ye yenilmek üzereyim. Fonda armut, kiraz, kayısı ve zeytin ağaçları, güneşli bir gün, ağaç gölgelelerinden yararlanmak için tavlâ masasını ağaçlara iyice yaklaştırmışız.

Beş kişi, o küçücük yazlığında Atila Ergür'ün konuğuyuz.

17 yıl sonra yeniden Marmara Adası'ndayım. Eskiden yalnızca deniz ulaşımı vardı, oysa artık telefonlu taksiler çalışıyor. Bir telefon, doğru sahildeki lokantaya; ama önce bir kahvede oturup böğürtlen dondurması yenecek. Elif (Atila Ergür'ün 6 yaşındaki kızı, nam-ı diğer "maydanoz". Babası, mutfakta, yemekler için maydanoz doğrarken, "Baba, beni mi doğruyorsun?" diye şakalar yapan, iki eli kanda olsa puromu yakan, elimi başıma kaldırarak selam vermeyi unutursam karşıma geçip aynı hareketi yapan "maydanoz" ... Babasının öldüğünü haber vermişler; inanmıyormuş, durmadan telefon ediyormuş. "Ben karışık istiyorum!" diyecek, onunki özel olarak hazırlanacak. Sonra, deniz kıyısında, o alçak gönüllü lokantaya oturup rakı içeceğiz. Her hesap ödeyişte, "Yahu, burası bayağı ucuz!" diyeceğiz.

Bu kış, Atila Ergür'le, Ada'ya bizim arabayla gitmeyi kararlaştırmıştık. Tekirdağ'dan Marmara Adası'na büyük, özel tekneler çalışıyordu; bunlar araba da alıyorlardı. Hem lokantaya arabayla gidecektik, hem de gazetele-ri sabah, erkenden okuyabilecektik. Atila Ergür, 20 yıldır üzerinde çalıştığı Tekstil Terimleri Sözlüğü'nden söz ediyordu, "Artık bitirmek istiyorum" di-yordu.

Sonra her şey alt üst oluverdi... Kış aylarında Atila'nın mide kanseri olduğunu öğrendik. Prof. Selçuk Özarmağan'ın o zamanlar bana hep karamsar gelen tahmini doğru çıktı. Bu satırları Erenköy Camii'nden döndükten sonra yazıyorum.

Bugün ağlayan öğrencilerini görmeden önce de Atila'nın çok sevilen bir hoca olduğunu biliyordum; çünkü Atila da onları ve işini çok seviyordu. Yüreği sevgiyle dolu, "eğilip bir çeşmeden su içer gibi" doğallıkla herkese yardım eden bir insandı. Bu kadarla yetinmiyordu elbette; çünkü Atila "aydın" bir öğretim üyesiydi; işinin ders anlatmakla bitmediğini biliyordu. Öğretim üyelerinin örgütlenmeleri için yıllarını vermişti ve o bu uğraşlarını sürdürürken "öğretim üyesi" olan ama "aydın" olamayan kişiler, onun doçentliğini geciktirmek için çaba harcıyorlardı. Atila, hukuk yollarına başvurup, doçent olduğu zaman arkadaşları profesör olmuştu...

Dostlarının yardımıyla Nazım Hikmet Vakfı'nda fotoğraflarını sergilediği gün ne kadar mutluydu. Sergi izlenimlerinin yazılması için getirilen deftere anımsayabildiğim kadarıyla, şöyle bir şey yazmıştım: "Kıyıya çekilmiş hurda bir tekne. Yaşlı, kederli, yapayalnız... Sanki teknenin fotoğrafını çekmemişsin de benim portremi yapmışsın!" Okuduğu zaman tatlı tatlı gülümsediğini Aydın söylemişti.

Marmara Adası'na bir daha gidebileceğimi sanmıyorum.

Sevgili Behçet Necatigil'in bir çığılı andırın dizesini sık sık tekrarlıyorum: "Bıkmışım ölümlerden, ölmeyin benden önce!"

Bir de Deniz için 20 yıl önce yazdığım "Ağıt Gibi"deki bir cümleyi düzeltmek istiyorum: "Acıyı yaşadım ben ve yalnızlığı ve sevgisizliği. Bir ölüm kaldı, o da umurumda değil! Ölüm yaşanmıyor ki..."

Oysa ölüm de yaşanıyor! Atila'nın Aydın'a söyledikleri aklımdan çıkmıyor. "Sonun başlangıcındayım." diyormuş, "Midemde yavaş yavaş bütün hücrelerimin tükendiğini, bittiğini hissediyorum." diyormuş...

Atila yalnızca ölmedi, ölümü yaşadı da...⁽⁵⁾

Kalın sağlıcakla...

Selçuk Özarmağan

Kaynaklar

1. *Fethi Naci, Gücünü Yitiren Edebiyat, Gerçek Yayınevi – 1990, İstanbul*
2. *Fethi Naci Türk Romanında Ölçüt Sorunu, Yapı Kredi Yayınları – 2002 İstanbul*
3. *Fethi Naci Eleştiri Günlüğü, Özgür Yayın – Dağıtım – 1994, İstanbul*
4. *Fethi Naci, Eleştiride Kırk Yıl, Adam Yayınları – 1998, İstanbul*
5. *Fethi Naci, Kiskanmak, Oğlak Yayıncılık – 1998, İstanbul*

Prof. Dr. Fahrettin Keleştimur

Resmi kayıtlara göre 25.09.1955 tarihinde Elazığ ili, Ağın ilçesi, Saraycık köyü, Konak mezrasında doğdum (Kafkaslar'da anadan olma diyorlar doğmak yerine). Gerçek doğum tarihim ise 1954'ü 1955'e bağlayan yılbaşı gecesi saat 12 sularıdır. Yoğun kış nedeni ve o günün şartları dolayısıyla nüfus kaydım 9 ay gecikmiş olarak yazılmıştır. Çocukluk ve ilk gençlik yıllarım babamın memuriyeti dolayısıyla Elazığ, Malatya ve Bingöl'ün ilçelerinde geçmiştir. Üniversiteyi Ankara'da okudum. Askerlik

görevimi Erzurum'da yaptım ve mesleğim dolayısıyla ülkemizin çok farklı il ve ilçelerinde bulundum.

Cesare Pavese'nin çok güzel bir sözü vardır: "Günleri değil, anları hatırlarız". Sayın okuyucu, ben de size ilginizi çekeceğini ümit ettiğim anlardan da bahsedeceğim bu otobiyografide.

Çocukluk döneminde babaannemin etkisi çok fazladır. 96 yaşında vefat eden babaannemin Osmanlıca okuma ve yazması çok üst düzeydeydi ve sürekli Osmanlı klasikleri okurdu. Küçük bir oda ve sürekli okuyan ve beni eğiten bir babaanne. Erken yaşta vefat eden dedem ise aydın bir öğretmen olup Fransızca bilir, keman çalar ve resim yaparmış. O zamanlar ülkemizin özellikle ekonomik bakımdan sıkıntılı dönemleriydi, bir başka deyişle yokluk yıllarıydı. Ailemiz de bu durumdan çok etkilenmiştir. İlkokulda dedemden kalan defteri kullandığımı hatırlıyorum.

Ortaokul döneminin bendeki en önemli etkilerinden birisi okulun kütüphanesini ve dolayısıyla kitapları keşfetmek olmuştur. MEB tarafından basılan yüzlerce doğu ve batı klasikleri ihtiva eden bir kütüphane ve ben, Halide Edip, Reşat Nuri Güntekin, Peyami Safa, Dostoyevski, Tolstoy, Miguel de Cervantes, Flaubert okumaya başlıyorum. O kitapları hatırlayanlar bilirler; sade fakat etkileyici bir baskıları vardır, küçük bir kasaba ortaokulunun zengin kütüphanesinde okuma saatleri, kağıt ve bez parçalarından yaptığımız toplarla futbol oynamak, telden arabalar yapmak, sinema afişlerini mahallelerde dolaştırmak ve karşılığında, bedava Cüneyt Arkın, Eşref Kolçak, Yılmaz Güney filmlerine gitmek, bahar aylarında dağlardan inanılmaz güzellikteki kır çiçekleri toplamak, o dönemin kısa bir hikayesini oluşturur.

Sayın okuyucu 1968-1969'lu yıllardan hatırladığım, o zamanki hayat şartlarını anlatan basit bir hatıra, hali vakti yerindeki kasabalı ailelerden birisinin bizden biraz büyük oğullarının İstanbul'a gittiğini ve o zamana kadar görmediğimiz türde bir ayakkabı satın aldığını duyunca bizim mahallenin çocukları toplanarak ayakkabı ziyaretine gittik. Kahvehanenin önünde tahta sandalyede oturan, parlak kahverengi ve beyaz demir tokalı ayakkabıları en iyi şekilde görülecek biçimde ayaklarını öne doğru uzatmış bir delikanlı ve etrafında ayakkabıları dikkatle ve şaşkınlıkla izleyen ilkokul ve ortaokul çağı çocukları. O zamanlar yeni moda olan İspanyol paça pantolonu da ihmal etmemelidir.

Elazığ 1970'li yıllarda çok güzeldi, henüz yüksek bina dönemi başlamamış; en fazla 3-4 katlı, genellikle 1-2 katlı bahçeli evler, düzgün ve temiz cadde... Lise dönemini geçirdiğim Elazığ'daki hayat tarzı kasabalardakine göre karşılaştırılmayacak kadar gelişmişti. Lise yılları çok ders çalıştığım yıllardı, eğitim kadrosu yetersizdi, meslek derslerini verebilecek birçok öğretmen olmadığı için onların yerine değişik devlet kurumlarından görevliler gelirdi. Biraz da bu durumu telafi etmek için olsa gerek sürekli ders çalışırdım. Sosyal ve kültürel olaylarla ilgilenmeye de lise yıllarımda başladım. Benim açımdan o yıllardaki en önemli kazançlarımdan birisi Cemil Meriç ve Ahmet Hamdi Tanpınar'ı keşfetmemdir. Işık Doğudan Gelir (Ex Oriente Lux)'in yazarı Cemil Meriç'in eserleri devamlı okuduğum baş ucu kitaplarıdır. Tanpınar'ın muhteşem romanı Saatleri Ayarlama Enstitüsü ve Huzur romanları bu yıl Amerika'da da basılmıştır. Tanpınar'dan bir alıntı bize o kadar çok şey anlatır ki; "şark oturup beklemenin yeridir". Bu cümle aslında doğunun belki biraz da mistik yapısını anlatırsa da geri kalmışlığını da özetler. Tanpınar'ın bir başka sözü benim de dünya görüşümün şekillenmesinde önemli rol oynamıştır: "Değişerek gelişmek, gelişerek değişmek" Ne yazık ki, Türk aydını her ikisini de geç fark etmiştir. Elazığ, kendine has çok zen-

European Society of Endocrinology 2005-2009 Yönetim Kurulu

gin bir musikisi ve folkloru olan bir ilimizdir. Özellikle yaz aylarında Elazığ folklorunu öğrenmek için kurslara gittim, babam bu konuda beni çok teşvik etmiştir. Sayın okuyucu, bir fırsatını bulursanız Elazığ'a ait dik halay ve özellikle ağır halayı izlemenizi tavsiye ederim. İnanılmaz güzeldir. Size lise yıllarımdan hatırladığım ve bahsetmek istediğim bir başka an; devam ettiğim Atatürk Lisesi ve babamın çalıştığı devlet dairesi evimize yakındı ve genellikle öğle yemekleri için eve giderdim. Yine böyle bir öğle arası yemek için babamı bekliyorduk. Biraz gecikerek geldi, elinde bir mektup

Hocam ve can dostum Prof. Ashley Grossman.

vardı ve gözleri yaşlıydı, önce korktuk ama tavrından üzücü bir durum olmadığı anlaşılıyordu. Biz sormadan kendisi ne olduğunu anlattı. T.C. Milli Eğitim Bakanlığı Orta Öğretim Genel Müdürlüğü'nden babama bir mektup gelmişti. Mektup benimle ilgiliydi ve genel müdür, babamı benim başarılarımdan dolayı kutluyordu. Bunda ne var diyebilirsiniz, ama öyle değil.

Bir doçentlik imtihanı sonrası.

Sayın okuyucu düşünabiliyor musunuz, Türkiye Cumhuriyeti'nin önemli bir bakanlığının genel müdüründen Anadolu'da bir lisedeki öğrencinin dersteki başarılarından dolayı ailesine kutlama yazısı gönderiliyor. Bunun bir aile ve öğrenci için ne kadar teşvik edici olduğunu tahmin edebilirsiniz. 1972 yılında

Elazığ, Atatürk Lisesi'ni birincilikle bitirdim ve aynı yıl binaları daha güzel olduğu için Hacettepe Tıp Fakültesi'ne başladım. Hangi tıp fakültesinin daha iyi eğitim verdiği konusunda yeterli bilgi edinemedim; ancak Elazığ'a yakın olduğu için Ankara'da okumam gerekiyordu. Samanpazarı'ndan aşağı inen yolda durdum ve Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi'nin binaları ile Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Morfoloji binasını karşılaştırdım, doğal olarak Hacettepe'yi tercih ettim, o zaman İbn-i Sina Hastanesi henüz yoktu. İlk yıl hazırlık okudum. Ortaokul ve lise yıllarımda Fransızca okumuştum, çünkü o yıllarda Anadolu'da genellikle Fransızca okutuluyordu. Ayrıca aile

Bir kongre hatırası.

içerisinde de Fransızca ön plandaydı. Zorluk çekmemek için ve doğrusu kimse de İngilizcenin öneminden bahsetmediği için Fransızca hazırlık sınıfını tercih ettim. Sayın okuyucu insanın bir yol göstericisinin olması ne kadar önemli değil mi? Akademik hayatımda tahmin edeceğinize gibi daha sonra İngilizce öğrenmek zorunda kalacaktım. Hazırlık sınıfını da birincilikle geçtim. O yıl hayatımın en güzel yıllarından birisidir. Artık Fransız klasiklerini orijinallerinden okuyabiliyordum. Kimleri okumadım ki, ama beni en çok etkileyenler, Jean Paul Sartre ve Albert Camus olmuştur. O yıllardan kalma Camus'un Gallimard basımı L'étranger (yabancı) romanını hala saklarım

ve kitaplığımın başyapıtlarındandır. İşte size o yıllarda severek okuduğum bir başka Fransız yazarından Saint Exupéry'den bir alıntı; Saint Exupéry 2. dünya savaşı yıllarında savaş pilotudur ve bir uçuştan önce sevgilisine bir mektup yazar, o zamanlar mektupla haberleşilirdi ve şöyle söyler: "Ben ölürsem dünya bir şey kaybetmez, ama ben bir dünya kaybederim".

Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi'ni 1979 yılında bitirdim ve Anadolu'nun muhtelif yerlerinde kısa bir süre sağlık ocağı hekimliği yaptım. 1980 yılında Erciyes Üniversitesi Tıp Fakültesi İç Hastalıkları'na asistan olarak başladım ve dolayısıyla Kayseri'deki hayat serüvenim de başlamış oldu. Aynı yıl evlendim. Eşim Fazilet Hanım, Eğin (Kemaliye)'lidir. Eğin, Harput gibi İpek Yolu üzerinde kurulmuş çok eski bir ticaret ve kültür merkezidir. O sıralarda Tıp Fakültesi yeni kurulmuştu ve henüz yeterli bir kütüphanesi yoktu, ayrıca ülkenin içerisinde bulunduğu ekonomik sıkıntılar nedeniyle kütüphaneye pek dergi alınamıyordu. Evlendikten bir hafta sonra eşimden düğünde takılan altınların önemli bir kısmını borç olarak aldım ve New England Journal of Medicine ve Medical Clinics of North America dergilerine abone oldum. Borcumu hala ödeyebilmiş değilim, zaten kalan altınları da daha sonra kitap almak ve bilimsel toplantılara katılmak için kullanacaktım. Bu arada 5 çocuğumuz olduğunu da belirtiyim. Bir KBB uzmanıyla evli olan büyük kızım mimardır ve serbest çalışmaktadır. Bir kızları vardır, dolayısıyla bir yıllık dedeyim. İkincisi; oğlum, biyoloji mezunudur ve moleküler biyoloji çalışmayı planlamaktadır. Üçüncüsü; kızım, tıp 4. sınıf öğrencisidir. Son iki oğlum ise lisede okumaktadır.

İç Hastalıkları ihtisasımı 1980-1984 yılları arasında yaptım. Bir kısmı Hacettepe kökenli olmak üzere çok değerli hocalarım vardı. Daha sonra mecburi hizmet ve askerlik görevlerimi sırasıyla Gediz ve Erzurum'da yaptım. 1988 yılında hocalarımın da arzusuyla Erciyes Üniversitesi Tıp Fakültesi İç Hastalıkları Anabilim Dalı'na yardımcı doçent olarak döndüm ve endokrinoloji bölümünü kurmak üzere görevlendirildim. Aynı yıl endokrinoloji eğitimi için İ.Ü. Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Diyabet ve Endokrinoloji Klinikleri'nde çalışmaya başladım. Sayın Hatemi, Bağrıaçık, Korugan, Gündoğdu, İlkova, Görpe Hocaları tanıma ve birlikte çalışma imkanım oldu. Bir gün Diyabet Kliniği'ndeki bir toplantı esnasında ilk defa başka bir hocayı tanıdım. Bu Prof. Dr. Erol Çerasi idi. Konuşmalarından ve yaklaşımından etkilenmiştim. Daha sonra kendisini Kayseri'ye davet ettim ve üniversitede bir konferans verdi. Hiç unutmuyorum konu tip 2 diyabetin fizyopatolojisi idi. Erol hoca beni kendi kliniğine kabul edeceğini ve bana burs da verebileceğini belirtti, çok seviniştim. Fakat ben İngilizceyi de geliştirmek istiyordum ve hocadan bana öncelikle İngiltere'de bir yer tavsiye etmesini rica ettim. Erol Hoca da bana o sıralar çok meşhur olan Prof. Michael Besser'in yanına St. Bartholomew Hastanesi'ne gitmemi önerdi. Böylece hala ilişkimin devam ettiği bu hastaneye gittim. M Besser dışında A Grossman, J Wass, Pierre Bouloux ve Peter Trainer da aynı klinikte çalışıyorlardı. Londra deneyimi benim akademik

hayatımdaki en önemli dönemlerden birisi, belki de en önemlisidir. Gerçek akademik hayatı orada öğrendim diyebilirim. Şu anda hatırladığım, beni çok etkileyen iki basit olayı anlatmadan geçemeyeceğim, hastaneye gittiğim ilk gün Besser'in sekreteri bana oradaki görevlerim ve çalışma tarzımla ilgili gerekli açıklamaları yaptı ve hastaneyi tanıttı. Tam yanından ayrılırken söylediğini hiç unutamam: "No personal question". Aslında bu davranış şekli benim zaten hayatımın prensiplerinden de birisidir. Sayın okuyucu, bir başka deyişle dedikodunun toplumsal ve akademik hayatımızda açtığı yaraları tahmin ediyorsunuzdur. Ne yazık ki günlük hayatımızdaki en önemli prob-

lemlerden birisinin bu durum olduğunu hep düşünmüştüm. İkinci hatıra, yine işte o anlardan birisi; ilk gittiğim günlerden bir gün klinikte bir hareketlilik vardı. Herkes şu anda ismini hatırlayamadığım bir endokrinoloji asistanını tebrik ediyordu; çaylar, kahveler ve pastalar. Ben de tebrik ettim, ama ne için tebrik ettiğimi bilmediğimi de söyledim. Tebrik ettiğimiz doktor, JCEM de yeni bir makalesinin yayınlandığını söyledi. Evet, sayın okuyucu kutlamanın nedeni önemli bir dergide yeni bir makalenin yayınlanmasıydı. Yani kutlamanın nedeni birisinin yeni bir kadroya atanması, doçent ya da profesör olması değildi, sadece bir makale yayımlanmasıydı. Bu anı derin derin düşünmüştüm. Aslında bu basit gibi görünen olay akademik hayat tarzının küçük bir göstergesidir. Bu ve benzer olaylar bende önemli boyutlarda bir zihniyet değişikliğine yol açmıştır. Bu tür bilimsel başarıları ben de kliniğimde kutlamayı bir gelenek haline getirdim. İngiliz endokrin ekolünün bende ki etkisi önemli olmuştur.

1993 yılında Endokrinoloji Bilim Dalı'nı kurdum ve ayrıca Nükleer Tıp Anabilim Dalı bünyesinde endokrin laboratuvarının oluşmasını sağladım. Bir endokrinoloğun mutlaka genel endokrinolojiyi iyi bilmesi gerekir. Ama bir akademisyenin ayrıca araştırma yaptığı bir alan olması şarttır ve meslek hayatı boyunca en ideali sadece bir konuyla ilgilenmesi, evrensel boyutlarda bilgi üretebilme açısından çok önemlidir. Aslında St. Bartholomew daha ziyade nöroendokrinoloji ve hipofiz hastalıkları konusunda önemli bir merkez olmasına rağmen ben başlangıçta araştırmalarımı üreme endokrinolojisi alanında yoğunlaştırdım ve dünyada da daha ziyade bu konuda tanındım. Son yıllarda üreme endokrinolojisi yanında hipofiz, özellikle de beyin travmasına bağlı endokrin değişiklikler bir diğer çalışma alanımız oldu. Bunun bile doğru olmadığını düşünüyorum. Uluslararası bilimsel ilişkilerin benim akademik hayatımda yaptığı önemli değişiklikler, kliniğimin yapılmasını da etkilemiştir. Benim aldığım ve yetişmesine katkıda bulunduğum arkadaşlarımın hepsini en az bir yıl olmak üzere yurt dışına gönderdim ve mutlaka laboratuvarında çalışmalarını sağladım. Kliniğimizin böyle bir mecburiyeti vardır. Üniversite'de çalışan ister klinisyen olsun ister araştırmacı olsun mutlaka uluslararası ilişkilerinin olması ve bunun sürekli olması gerektiğine inanıyorum. Bilim nasıl evrensel ise bilim insanının da evrensel olması kaçınılmazdır. Bilim insanının kendi alanı ile ilgili yerel problemlerle uğraşması evrensel olmasına engel olmayacağı gibi öyle olmanın bir gereğidir de. Son 20 yılım yoğun bilimsel çalışmalarla geçti. Çoğu özgün makale olmak üzere 160'ın üzerinde çalışmamız yayımlandı. Bunu başta sevgili Kürşad olmak üzere ekibime borçluyum.

Hocam Prof. M. Besser ile.

Mayıs 2005 POC Meeting Gotheburg.

Özellikle Fatih ve son yıllarda bize katılan Züleyha'nın katkılarını anmadan geçemeyeceğim.

Sayın okuyucu, Ben Kudüs'e Sayın Çerasi'nin yanına gitmeyi çok istemiştim, gidemedim ama Kürşad'ı gönderdim. Dolayısıyla Kürşad'ın yetişmesinde Sayın Çerasi'nin çok önemli emeği vardır. Kürşad'ın Kudüs günleri enteresan hatıralarla doludur. Onlardan birisini size nakletmek istiyorum. Bir gün Erol Hoca Kürşad'ı çağırır ve 5-10 günlük bir tatil olduğunu, laboratuvarın kapatılacağını, eğer istiyorsa Kürşad'ın da tatil sırasında Türkiye'ye gidebileceğini söyler. O gün akşam Kürşad, hocadan randevu talep eder ve akşama doğru tekrar görüşürler. Kürşad, Erol Hoca'dan burs almaktadır ve tatil dolayısıyla çalışamayacağı günler için bursundan kesinti yapılmasını talep eder, kendi hesapladığı parayı da Hoca'ya vermek ister. Erol Bey bunun mümkün olmadığını hesapların resmi olduğunu, dolayısıyla böyle bir şeyin imkansız olduğunu belirtir. Bundan sonrasını Erol Hoca veya Kürşad'dan dinleyebilirsiniz.

Yoğun akademik çalışmalarımız ve önemli endokrin dergilerinde çok sayıda makalelerimizin yayınlanması uluslararası alanda da tanınmamızı sağladı. Önemli toplantılarda çok sayıda davetli konuşmacı oldum ve ayrıca Cleveland, Oxford ve Trier Üniversitelerinde davetli Prof. olarak bulundum ve konuşmalar yaptım. Uluslararası bazı projelerde yürütücü oldum. Bütün bunların politik etkileri de oldu ve sonunda Türkiye'den ilk defa hem Avrupa Endokrinoloji Derneği (ESE) hem de Avrupa Nöroendokrin Derneği (ENEA) yönetim kurulu üyelerine seçildim. Bu dönem de benim için çok önemli olmuştur. Çünkü ülkemizi başarıyla temsil ettiğimi ve Türkiye'deki endokrinolojinin tanınmasına katkıda bulunduğumu düşünüyorum. Ayrıca uzun bir süre Türkiye Endokrinoloji ve Metabolizma Derneği yönetim kurulu üyeliğine son olarak da başkanlığına seçildim. Bu süre içerisinde hep hatırlanacak güzel dostluklarım oldu. Sayın Gürbüz Erdoğan hoca ve diğer meslektaşlarımızla birlikte Avrupa kongrelerinin Türkiye'ye alınması ile ilgili verdiğimiz mücadele ayrı bir yazı konusu olacak kadar uzun ve ilginçtir.

Akademik hayatım benim açımdan olması gerekenden de fazla yoğun

Prof. Dr. Erol Çerasi TÜBİTAK Bilim Ödülü Töreni.

geçmiştir. Kendime ve aileme ayırdığım zaman çok kısıtlı olmuştur. Burada eşimin olağanüstü desteğini belirtmeyi bir borç biliyorum, benim yapmam gereken işlerin çoğunu yıllarca o üstlenmiştir. Bu denli yoğun çalışmanın altında iki önemli sebep yatar. Birincisi hepimizin akademik hayatı seçmemizdeki ortak noktalardan birisi olan akademik meraktır. İkincisi ise biraz kendimle ilgilidir. Bu ülkede düşünen her insanın uzun yıllardır en çok kafa yorduğu konuların başında şüphesiz az gelişmişlik ya da ileri sanayileşmiş ülkeler düzeyinde olmamız meselesi yatar. Bunu konumuz itibarıyla endokrinoloji alanına indirgediğimiz zaman, biz neden endokrinolojide en iyiler arasında değiliz sorusu gündeme gelir. Birçok sosyal, kültürel, ekonomik sebepler sayabiliriz, bunların haklılık payları da vardır. Ama ben esas meselenin bir zihniyet problemi olduğunu, bizim bilimsel düşünce ve araştırma konusunu çok iyi anlamadığımızı düşünüyorum. Toplum olarak sürekli üst otoriteleri suçlama ve yetersizliklerimiz konusunda geçerli olduğuna kendimizi inandırdığımız mazeretler ileri sürme gibi alışanlıklarımız vardır (bunlar aslında az gelişmiş veya gelişmekte olan toplumların ortak özellikleridir). Ben meslek hayatım boyunca böyle davranmamaya çalıştım ve mümkün olduğu kadar problemleri kendim çözmeye çalıştım. Bu ülkede çalıştığımız üniversitelerin önemli bir kısmında bilimsel araştırma konusunda bir sıkıntı olmadığını düşünüyorum, eğer varsa bunun sebebinin kendimiz olduğuna inanıyorum. Ben büyük sıkıntılarla kurulmuş bu ülkenin bir aydını olarak geri kalmışlığı hiç kabullenemedim ve eğer bilimsel olarak bir şeyler yapabiliysem biraz da bundan dolayıdır.

2008 yılında daha önce hiç düşünmediğim halde rektörlük seçimlerinde aday oldum ve ağustos 2008'de Erciyes Üniversitesi rektörlüğüne atandım. Böyle bir karar için kendi kendimi ikna etmekte çok zorlandım. Akademik hayatımın en verimli yıllarında idarecilik yapmak, hele Erciyes Üniversitesi gibi büyük bir üniversitenin rektörlüğünü yapmak gerçekten çok zor olacaktı. Olumlu yönde karar vermemdeki en önemli faktör o ana kadar edindiğim akademik tecrübelerimin üniversitenin bilimsel alt yapısına aktarılması düşüncesi olmuştur. Bu konuda şu ana kadar dikkate değer gelişmeler gerçekleştirdim. Öncelikli olarak araştırma merkezleri kurmaya çalışıyorum. Bunlardan en önemlisi büyük bir moleküler araştırma merkezinin yapılması ve ondan daha önemlisi çalıştırılmasıdır. Bu merkez şu anda yapılmaktadır ve burada çalışacak temel bilim insanları da sırasıyla dünyanın önemli merkezlerinde eğitilmektedirler. Bütün bunları devletin yardımıyla değil fakat hayırseverlerden temin ettiğimiz hibelerle gerçekleştirmekteyiz. Bunun için 'genç bilim insanı yetiştirme' kampanyası başlattım. Bu merkez yaklaşık bir

yıl sonra faaliyete geçecektir. Bu arada bilimsel çalışmalarımı aksatmama gayret ediyorum. Burada mesai arkadaşlarımla özveriyle çalışmalarını ve desteklerini vurgulamak istiyorum.

Hayat felsefem geleneksellik modernizmin uyum içerisinde birlikte sürdürülmesi esasına dayanır. Aslında geleneksellik ve modernizm birbirine zıt iki kavram olarak algılanır. Kendi dünyamda bu iki farklı hayat tarzını hem teorik hem de pratik anlamda ana yapılarını koruyarak içselleştirdiğimi düşünüyorum ve bu durumdan mutlu olduğumu da hissediyorum. Somut bir örnek verecek olursam kitaplığımda Friedrich Nietzsche'nin 'böyle buyurdu Zerdüş'tü ile Mevlana'nın Mesnevi'si aynı rafta yan yana hiç kavga etmeden birlikte yaşayıp giderler. Ben ne Nazım'ın 'Salkımsöğüt'ünden ne de Sezai Karakoç'un Monna Roza'sından vazgeçebilirim. Bu zıtlıklar benim kendim olmama bir engel de değildir. Sayın Hatemi'nin Ave Praha şiiri söylemek istediklerimi ne güzel anlatır!

Bir daha ele geçiremeyeceğimiz zamanı iyi kullanmaya çalışırım. Dolayısıyla boş zamanım hiç olmamıştır. Genellikle okuyarak ve müzik dinleyerek dinlenirim, yüksek sesle şiir okumayı da severim. Hatta beni dinlemeleri karşılığında ev halkına para verdiğim de olur. Sayın okuyucu çiçek dışında bir de kurşun kalem severim. Mütevazı bir kurşun kalem koleksiyonum olduğunu da belirteyim. Günlerden ise en çok pazar günlerini severim, çünkü uzun süreli, eşimin yaptığı çeşit çeşit reçellerle dolu bir aile kahvaltısı yapma imkanımız olur. Kahvaltıya önem veririm, Cemal Süreyya'nın dediği gibi; "Yemek yemek üstüne ne düşünürsünüz bilmem ama kahvaltının mutlulukla bir ilgisi olmalı"

Kahveye de nankörlük etmemeliyim, özellikle dostlarla bir araya geldiyseniz. İsterseniz bu sohbeti Beşir Ayvazoğlu'nun bir kahve şiiriyle bitirelim.

Sade Kahve

Gün yetmedi taşıkça taşan neşvemize
İmrendi o gün kahvede kim varsa bize
Dostlarla dedim, sohbetimiz bal gibidir
Ey kahveci gel katma şeker kahvemize

Hepinize sevgi ve saygılar

Prof. Dr. Fahrettin Keleştimur

Nisan 2010 Avrupa Endokrin Kongresi, Prag. Prof. Dr. Sadı Gündoğdu ile.

Selçuk Özarmağan, bir akşam telefon etti. Dergide Fahrettin Keleştimur için bir yazı yazmak isteyip istemediğimi sordu. "Tabii ki yazarım" dedim. Sonra oturup düşündüm. Keleştimur ile tanışıklığımız nereden başlamıştı?

1988 yılında Selanik'te Balkan Endokrinoloji Kongresi'ne gitmiştim. Ulu-soy otobüsleri bu iş için uygundu. Batı Trakya Türkleri ile beraber otobüste, kalabalık, gürültülü ve eğlenceli bir seyahat başladı. Sınırdaki işler karıştı. Çünkü o sırada yurtdışına çıkmak için önemli bir vergi vermek gerekiyordu. Ancak, akademik görevler yurtdışına çıkanlar muaf tutuluyordu. Bu gerçek, bizim sınır görevlilerine herhalde ulaşmamıştı. Güzel bir tartışmaya başladığım sırada otobüs yolcularından ikisinin yanımda yer aldığını gördüm. Keleştimur ile böylece tanıştık. Hayır, vergiyi ödemedik.

Bundan sonraki endokrinoloji yaşamımızda sık sık karşılaştık. Yurt içi ve yurt dışı. Özellikle yurt dışı toplantılarında ne kadar rahat ilişki kurduğunu fark ettim. Çalışkandı, gücünü de esirgemiyordu. Bu yönü beni etkiledi.

"Büyüme hormonunun erişkinde kullanılması ne zaman gereklidir?" KIMS bunun için kurulmuş uluslararası bir çalışma grubuydu. İstismara çok açık bir konuda çalışırken, iyice dikkatli olmak gerekiyordu. Gerçek endikasyonu koymak iyice titiz davranmakla mümkündü. Bu çalışma grubunda Keleştimur ile beraberdik. Keyifli ve verimli bir dönem oldu.

Yaşama bakışımız aynı mıydı? Bazı bakımlardan evet, bazı bakımlardan hayır. İşimize elimizden geldiği kadar emek vermek, gençlere olanak sağlamak, endokrinoloji dünyasında ülkemizin iyi bir yere gelmesi için çaba sarfetmek ortak noktalarımızdı. Uluslararası toplantıları izleyen yemek davetlerinde de birbirimizi tamamlıyorduk. Onun önüne konan şarap kadehini alıp tatlımı da ona veriyordum. Hoşgörüsü her iki taraf için de geçerliydi.

Emekli olmaya karar verdiğim zaman, KIMS ve Türkiye Endokrinoloji ve Metabolizma Hastalıkları Derneği başkanlıklarını da bıraktım. Keleştimur KIMS başkanı ve bir dönem sonra da dernek başkanı oldu. Ne kadar çalışkan olduğunu biliyordum. Bunları güzel güzel yürüttü.

Fahrettin Keleştimur, Erciyes Üniversitesi rektörü seçildi. Rektör olduktan sonra da zaman zaman beni arayıp hatırlamı sordu. Erken emeklilik kararı verdiğim zaman düşüncem şuydu, "Her şey güzel gitti ve gidiyor, ama tadında bırakayım." Yaşamımın bu döneminde artık tıp yok. Ama arada aranmak da çok güzel bir şey. "Vefa" kavramı hala önemli. Keleştimur bu vefayı göstermeye devam ediyor. Sağolsun.

Prof. Dr. Şenay Molvalılar

*Istanbul Üniversitesi İstanbul Tıp Fakültesi
Endokrinoloji ve Metabolizma Hastalıkları Bilim Dalı*

Seçkin bir bilim insanı Prof. Dr. Fahrettin Keleştimur...

Osmanlı döneminde taşra sayılan illere cumhuriyetimizin ilk 20-25 yılında eğitim açısından önem verilmiş, kaliteli öğretmenler eğitimde fırsat eşitliği yaratmaya çalışmışlardı; fakat ilerleyen yıllarda bu özen bozuldu. Günümüze geldiğinde öğrenmek, eğitimde aşama kazanmak paraya koşullandı. Okulların düzeyleri çok çeşitlendi.

Bugün benim yaşımda olanlar (>70) kısmen de olsa eğitimdeki fırsatlardan yararlanabildiler. Fakat ne benim neslim ne de ardımızdan gelen, taşrada yaşayan nesil hiçbir zaman seçkin okullardaki öğrencilerin şanslarını yakalayamadılar.

Her şeye rağmen o zamanki deyişle maarif mekteplerinde okuyanlardan

kimileri yüksek eğitime geldiklerinde, yarışa çok geriden başlasalar da, öne geçmeyi başarabildiler. Bazıları ise öne geçmek bir yana rekortmen olabildiler. İşte 1990 yıllarının ortasında henüz doçentken tanıdığım Dr. Fahrettin Keleştimur bunlardan biri.

1955 yılında bir Doğu Anadolu şehri olan Elazığ'da doğup, kendi gayreti ile ilk ve orta öğrenimini tamamlayıp 1972 yılında Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi'ne girmiş, 1979 senesinde Tıp Doktoru olmuş, mezun olduğu üniversitenin gözetiminde kurulan Erciyes Üniversitesi'nde İç Hastalıkları Uzmanlığı'nı 1984 yılında almış, bu üniversitede 1988 yılında yardımcı doçent olarak çalışırken, endokrinoloji alanını seçip İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Tıp Fakültesi'nde Endokrinoloji ve Metabolizma Hastalıkları yan dal uzmanlığı için uğraş vermiş; bu alanda daha gelişebilmek için yine kendi çabalarıyla Londra Üniversitesi St. Bartholemew Hastanesi'ne gitmiş, aynı yıl üniversite doçenti ünvanını almış; 1995'te de Erciyes Üniversitesi Tıp Fakültesi Endokrinoloji Departmanı başkanı olmuş.

Biz onu bu arada tanıdık, o yıllarda Ankara'da çok düzenli aylık "Endokrinoloji Günleri" yapıldı. Yanılmıyorsam ilk kez GATA ya da Gazi Tıp Fakültesi'ndeki bir toplantıda gayet saygılı, sakin hali ve bilimsel değerini yansıtan soru ve katkıları ile dikkatimi çekmişti. Sonrasında yakınlığımız ve dostluğumuz derin bir sevgi ve saygı içinde gelişti. Ama daha önemli gelişme Prof. Keleştimur'un bilimsel dünyasında oldu. Çalıştı, eleman yetiştirdi, yazdı, yayımladı, anlattı. Yurt içinde kendisi çalışkanlığı ile tanındı. Fakat esas tanınması yurt dışında, özellikle Avrupa'da oldu.

Yurdumuzda Türkiye Endokrinoloji ve Metabolizma Derneği içindeki çalışmalarını ve tavır meslektaşlarının gözünden kaçırmadı. 2004 yılında bu derneğin başkan yardımcısı, 2006 yılında ikinci kez seçilip başkanı oldu. Bu görevleri sırasında uluslararası kongrelerin program organizasyon komitelerinde yer alıp Türk meslektaşlarımıza kongrelerde bilimsel imkanlar sağladı. Artık deneyimleri, birikimleri, ufkundaki genişlik onu akademik yöneticiliğe itti. Pek çok engelleme çalışmasına rağmen büyük bir oyla Erciyes Üniversitesi öğretim üyeleri onu rektör adayı olarak seçti. Diğer aşamaları da geçip Erciyes Üniversitesi Rektörü oldu.

Ama daha önce TÜBİTAK tıp grubunda görev almıştı. Bu görevini bilimsel titizlikle ve dürüstlük içinde yürüttü. Rektörlük görevinin ağırlığını yüklenirken TÜBİTAK'taki çalışmalarını da sürdürmeye devam etti.

Bilim dalındaki çalışmalarını, ekibinin gelişmesi ve kendisinin bilimsel aktivitelerine şimdi üniversitesinin bilimsel gelişimine hız verilmesi kaygısı eklenmişti. Resmi yoldan kaynak bulma çabalarının semere verdiğini sanmıyorum. Ancak o ısrarlıydı ve Kayserililer şehirlerini ve üniversitelerini sahipleniyorlardı. İşte bu durum ona yeni bir ivme kazandırdı.

Şimdi kendi bilim dalında, üniversitesinde ve TÜBİTAK'ta güçlü bir şekilde çalışıyor. Ülkemizde ve yurt dışında bilimsel ve insani ilişkilerini iyi bir şekilde sürdürüyor. Bilimsel toplantılar düzenliyor, düzenlenenlere aktif olarak katılıyor. Konferanslar veriyor; tartışmalara katılıyor. Hatta bazen kongrelerde şu örnekte olduğu gibi cankurtaran oluyor: 46. Ulusal Diyabet Kongresi'nde konferans verecek olan Amerika'dan bir profesör, bir akşam önce, mazeretini beyan ederek gelemeceğini bildiriyor. Düzenleme kurulunun telaşı kısa sürüyor. Çünkü çözüm bulunuyor. Prof. Dr. Fahrettin Keleştimur o konferans saatini üstleniyor ve ertesi gün bilimsel düzeyi yüksek bir konuşma yapıyor.

Pek çok meslektaşımızın yapmak istemediği, fakat ciddi akademisyen ve araştırmacılarda olduğu gibi onun endokrinoloji bilim dalındaki genişliği hemen görüp bilimsel ilgi alanını da saptadığını izledik. Artık Nöroendokrinoloji, Hipofiz-adrenal ve Reprodüktif Endokrinoloji onun ana ilgi alanı olmuştu. Bu birbirlerine yakın konulardaki çalışmalarını literatüre önemli kat-

kılar sağladı. Şayet literatür taraması yapmanız gerekirse Keleştimur ismine çokça rastlamanız mümkündür.

Bu kadar meşgul bir insanın ailesini merak etmemek elde değil. O yuvasında da başarılı ve mutlu. İyi yetişmiş ve yetişmekte olan beş güzel çocuğu, eşine ve çocuklarına sevgi ile bağlı eşi Prof. Keleştimur'un onlara verdiği sevgi ve huzurla yaşamlarını mutlu bir şekilde sürdürüyorlar.

Görülüyor ki, hayat yarışında geriden başlamak öne geçmeye engel değil; mümkün. Elbette Keleştimur örneğine benzer meslektaşlarımız vardır, olacaktır da. Esas merak edilen, çok büyük imkanlarla adeta yarışı bitirme çizgisine yakın bir yerden başlayanların nerede oldukları! Gerçekten onlar nerede?

Genellikle bu tür yazılar emeklilikte ya da ilgilinin artık okuması mümkün olmayan hallerde yazılır. Dergimizin yayın kurulunu yeni bir formata geçtikleri için kutluyorum. Bu vesile ile değerli bir arkadaşım hakkında bildiklerimin hiç olmazsa bir kısmını yazma fırsatı buldum.

Kardeşim Fahrettin hızın kesilmesin, yolun açık olsun. Sağlıkla, başarıyla ve sevgiyle kal.

Prof. Dr. Gürbüz ERDOĞAN

Ufuk Üniversitesi Tıp Fakültesi

Endokrinoloji ve Metabolizma Hastalıkları Bilim Dalı

Ben, Prof. Dr. Keleştimur'u 1980'li yıllar biterken tanıdım. İç Hastalıkları Uzmanı olarak çalıştığı Erciyes Üniversitesi Tıp Fakültesi'nden, bir süre için İstanbul'da görevlendirilmişti. Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Diabet Seksiyonu'nda, İstanbul Tıp Fakültesi Endokrinoloji Bilim Dalı'nda ve Türk Diabet Cemiyeti Harbiye Hastahanesi'nde çalışıyor, Erciyes Üniversitesi'nde çok başarılı şekilde kuracağı ve başlatacağı benzer bölümler için hazırlık yapıyordu. Belli başlı bütün bilimsel toplantılara katılırdı. Özellikle bilim sevgisi, nezaketi ve ciddiyetiyle dikkat çekerdi. Yirmi yıldan beri özelliklerinde hiçbir osilasyon görmedim. Ordinatın yüksek bir yerinden başlattığı Keleştimur grafiği, hala yüksekte ve zaman absisine paralel gitmektedir. Fahrettin Keleştimur'un dergimiz heyetine katılması hayırlı olsun. Yanlış hatırlamıyorsam, Prof. Dr. Haluk Alp'ten sonra, ülkemizin ikinci Endokrinolog rektörüdür, bu da bana ayrıca bir mutluluk hissi veriyor.

Prof. Dr. H. Hüsrev Hatemi

İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Tıp Fakültesi

Endokrinoloji ve Metabolizma Hastalıkları Bilim Dalı

FAHRETTİN KELEŞTİMUR'A BİR SELAM

Fahrettin benden tam 20 yaş küçüktür. Yani ne babalık ne ağabeylik uyar bana, olsa olsa genç dayılık! Ben asırlardan beri İstanbul'dan çıkmamış bir azınlığın ürünüyüm – kırları dağları çok geç keşfettim–, o tam bir Anadolu çocuğu. Öyleyse neden Fahrettin'i o kadar sevip takdir ederim? Bir düşünün: İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi'ne (o zaman tek fakülteydi) 1954'te girdim, tıp tahsilim 27 Mayıs darbesiyle noktalandı ve 1960 yaz tatilinden sonra yurt dışına ihtisasa gidip bu geçmiş 50 yıl boyunca akademik hayatımı muhtelif dış ülkelerdeki görevlerimde geçirdim. Şuurumda Türk üniversitesi ve Türk tıbbi kavramları, lise ve üniversite yıllarım olan 1950-1960 süresinde oluşmuştur ve o zamanlarda İstanbul ve Ankara dışında akademik hayatın varolabilmesi kolay kabul edilir bir kavram değildi. Genetikçilerin "imprinting"i, bir bellekte gençlik

izlenimlerinin gücü için daha da geçerli bir terimdir; 1960 izlenimlerimin yanlışlığını, yani İstanbul – Ankara dışında Türkiye'de akademik hayatın mümkün olduğunu, ancak Fahrettin'i tanıdıktan sonra idrak edebildim.

Fahrettin'i 1988'de İstanbul Cerrahpaşa Hastahanesi'nde tanıdım. O yıllarda eski hocam şimdi dostum Prof. Dr. Nazif Bağrıaçık'ın kliniğine arada bir uğrar, birlikte serviste yatmakta olan hastaları görürdük, Fahrettin de o yıllarda Cerrahpaşa'da uzmanlık eğitimini bitiriyordu. İlk görüşten ciddiyeti, zekâsı ve bilgisiyle ilgimi çekti. Üstelikte Erciyes Üniversitesi'nden oluşu tabii ki merakımı uyandırdı. Bende 1960 gezimden kalan Kayseri imajı, tarihî eserler ve pastırma – sucuktan ibaretti! İlişkilerimizin nasıl geliştiğini Fahrettin otobiyografyasında kısaca belirtti. Burada kendi açımdan bazı katkılarda bulunmak isterim.

Bir ülkede ileri ve çağdaş tıp uygulayabilmek için doktor yetiştiren akademik klinisyenlerin muhakkak klinik veya temel bilim alanlarında orijinal araştırma yapmalarının bir "olmazsa olmaz" şart olduğuna inanırdım. 2006 TÜBİTAK Bilim Ödülü'nü kabul konuşmamda arzettiğim bazı düşünceleri burada tekrarlamak isterim:

"Türkiye veya yabancı ülkelerde kongrelerde benden nasihat isteyen genç Türk doktorlarına tekrar ve tekrar verdiğim öğüt, "ne yapmak dersen onu yap, ama iyice düşündükten sonra, literatürü iyi taradıktan sonra ve gereken büyük çabayı harcamayı ön şart olarak kabul ettikten sonra yap, ama o zaman herkes sana karşı çıksa da yap"tır. Kolay araştırma yoktur, kolay konu araştırılmaya değer konu olamaz. Bilhassa klinikçi olanlar için sorun hasta bakımı ile araştırmayı bağdaştırabilmektir. Üniversite hastahanelerinde çalışan her doktor araştırma yapmalı mıdır? Uzman olacak doktor hiç olmazsa kısa bir süre bir araştırma grubunun yanında çalışmalıdır. Amaç herkesi büyük bilim adamına çevirmek değildir, uzman olacak doktorun araştırma nasıl bir şeydir, hangi sorular önemli hangileri önemsizdir, elde edilen bulguların hakikat değerleri nedir, istatistik bakımdan kanıtlanmış her bulgunun biyolojik değeri var mıdır vs. gibi konulara değinmesini sağlamaktır. Bunu ciddi şekilde yapan hekim, ileride klinik sorunlar karşısında da kritik tavırlarını koruyacak, hiçbir tedavi yöntemini kendi aklında da incelemeyen dogma olarak kabul etmeyecektir. Eğitim süresinden sonra, üniversite hastahanesinde de olsa her doktorun araştırma yapma zorunluluğu yanlış bir yaklaşımdır. Bilimin en büyük düşmanı ciddi olmayan, "sözüm ona" araştırmadır ki; bu umumiyetle araştırma moda olduğundan veya üniversite hastahane kademelerinde ilerlemek için ön koşul addedildiğinden yapılan araştırmadır. İyi araştırma için, her şeyden önce bilim adamı olacak kişinin ferdi niteliklerinin uygun olması gerekir. Sonra, asgarî alt yapı şartları vardır ki araştırma konusuna göre değişik kapsamlıdır; ama en önemli koşul, araştırma için zaman oluşturmaktır. Ve burada yıllardan beri beni üzen bir noktaya değinmeden edemeyeceğim. Üniversite hastahanelerinde çalışan kadrolar ve bilhassa klinik şefleri/profesörler, üniversitede full-time çalışmazlarsa Türkiye'de klinik tıp araştırması hiçbir zaman gelişemeyecektir. Dahi bile olsa, gününün büyük oranını özel hasta görmekle geçiren profesörlerin anlamlı araştırma yapmasına, literatürü gereğince takip etmesine, kliniğinde çalışan gençleri stimüle edip eğitmesine imkân yoktur. Sağlık bilimlerinde araştırma, nükleer fizik gibi gayet ağır yatırımlar gerektiren ve döner masrafları çok yüksek olan araştırmalar değildir. Bu yüzden, Türkiye'de yapılan araştırmaların en yüksek uluslararası düzeye ulaşmasına somut engel görmüyorum. Zorluk, zihniyetlerin değişmesindedir."

Bu düşünceleri niye burada tekrarladım? Çünkü Fahrettin Keleştimur tam bu illelere uygun bir gelişme gösterdi ve yalnız kendisi gelişmedi, etrafına

topladığı genç elemanlara aynı idealleri aşıladı ve onlar için gerekli olan çalışma koşullarını yarattı. Bunlar gayet tabii kolaylıkla yapılan eylemler değildir, yaşanan ortamın alışkanlıklarını, zihniyetini değiştirmek zaman, sabır, büyük çaba ve enerji gerektirir. Belki bu bakımdan Erciyes Üniversitesi gibi kıyasen genç üniversitelerin, İstanbul, Ankara gibi eski üniversitelere üstünlüğü vardır. Eski, çoktan yerleşmiş üniversitelerin ağır ve el, kol bağlayıcı gelenekleri, kuralları, örf ve adetleri vardır; hantaldırlar, kök salmış alışkanlıkları söküp atmak imkânsıza yakındır. Fahrettin'in birinci büyük başarısı ciddî araştırmayı sözüm ona araştırmadan ayırt edebilmesidir. İkinci başarısı gerçekçi olmasıdır ve bunu pek çok şekilde göstermiştir. Temel bilim araştırmalarının klinik bilimlerde de kaçınılmaz bir gereksinim olduğunu bilmesine rağmen, Kayseri'de temel bilim araştırma imkânlarının gelişmesine kadar oturup beklemedi, derhal ciddî klinik araştırmalara başladı. Aynı zamanda kaldırmadığı taş bırakmadan temel bilim imkânlarını Kayseri'de de gerçekleştirmek için gereken çabaları ve savaşları yıllarca verdi. (Bir ara Erciyes Üniversitesi ile benim üniversitem arasında bu amaçla bir antlaşma yapıp müşterek çaba sarfetmeyi planlamıştık; ama maalesef beceremedik.) Araştırma için, bilhassa klinik alanda, devlet yardımının çok yetersiz olduğu bilinen bir gerçektir. Fahrettin devlet anka kuşundan medet beklemedi, özel kaynakları ilgilendirdi ve bunda pek başarılı oldu. İleride tam faaliyete geçecek olan araştırma merkezi tüm Kayseri'nin gurur duyması gereken bir başarıdır.

Ciddî araştırmanın değeri uluslararası yüksek prestijli dergilerde yayınlanan bildirilerin sayısıyla belirir. Fahrettin, endokrinoloji alanında Türkiye'den en çok uluslararası yayın yapmış kişidir. Bu yüzden de yurt dışı meslektaşlarla görüştüğüm zaman, Türkiye'den tanıdıkları endokrinologları sorduğumda daima Fahrettin'in adı ortaya atılır. Zaten Fahrettin'in uluslararası görevleri de bunu belirtmektedir. Bu zor ve sert ortamda kimse böyle görevleri cabadan dağıtmaz!

Bütün bu çabaların meyvelerini Fahrettin'in genç yardımcıları ve arkadaşları ve onlardan sonra gelecek neslin araştırmacıları ve doktorları toplayacaktır. Erciyes Tıp Fakültesi'nin uluslararası konumunu büyük derecede Fahrettin gerçekleştirmiştir. Bütün bu yaptıklarından, aynı zamanda mütevazı, gerçek kişiliğini korumayı başarmasından dolayı Fahrettin'e büyük saygı duyarım. Sevimli kişiliğiyle çok sevilecek bir insan oluşu da cabadan!

Erol Çerasi

İbrani Üniversitesi Hadassah Tıp Fakültesi ve Hadassah Üniversite Hastahanesi, Kudüs, İsrail

Fahrettin Keleştimur'u 1988 senesinde Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Endokrinoloji Bilim Dalı'nda da endokrinolojiye yönelişinin başlangıcında beraber çalışma ve yakından tanıma şansına sahip oldum. Kendisi Endokrinoloji ve Metabolizma Hastalıkları uzmanı olmaya karar vermiş ve başlangıç için Cerrahpaşa Tıp Fakültesi'ni seçmişti. Zira o senelerde Erciyes Üniversitesi Tıp Fakültesi'nde Endokrinoloji Bilim Dalı kurulmamıştı.

Fahrettin'i her şeyden önce insana güven veren, tevazu sahibi kişiliği, disiplinli çalışması ve daima yüksek başarıları hedefleyen, her düzeyde çok iyi iletişim kurabilen özellikleri ile tanıdım.

Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Endokrinoloji Bilim Dalı'ndaki çalışma süresini tamamladıktan sonra Erciyes Üniversitesi'ne döndü. Orada bir süre çalıştıktan sonra 1990 senesinde Londra Üniversitesi St. Bartholemew hastanesinde Endokrinoloji bölümünde çalışmalarını ile kendisini bilimsel olarak geliştirdiği gibi daha sonraki gelişimine katkıda bulunacak bir çevreyi tanıma ve

kendisini tanıma fırsatı yakaladı. İngiltere'den Kayseri'ye dönüp yan dal uzmanlığını alıp, doçent olduktan sonra İç Hastalıkları Anabilim Dalı'nda Endokrinoloji Bilim Dalı'nı kurarak, kendi seçtiği çalışma arkadaşları ile yaptığı uluslararası dergilerde de yayımlanan başarılı çalışmalar yaptı. Bu esnada ulusal ve uluslararası endokrinoloji kongrelerine ve özellikle İngiltere'de yapılan İngiliz Endokrinoloji derneğinin toplantılarına da düzenli katılmaya özen göstermiştir.

Birlikte katıldığımız bu kongrelerin çoğunda kendisini daha yakından tanıma fırsatım oldu. Ailesini tanıma fırsatım olmadı ama iyi bir aile reisi olduğunu da pek çok davranışı ile hissettiriyordu. Bir zamanlar İstanbul aktarmalı kongre dönüşlerinde mimarlık öğrenimi yapan kızını görmek için mutlaka bir fırsat yaratmaya çalışırdı. Son olarak bu sene nisan ayında Prag'ta birlikte olduğumuz Avrupa Endokrinoloji Kongresi'nde şimdi Kayseri'ye dönen ve mimar olan kızından torun sahibi olduğunu da öğrendim, kendisini tekrar kutlarım. Diğer çocuklarından biri biyolog oldu, üçüncüsü Tıp Fakültesi 4. sınıf öğrencisi, 2 çocuğu da lise öğrenimindedir. Sohbetlerimizde kendisinin anlattığı pek çoğu gerçek olan mizahi olaylar ve fıkralar ile hem düşündürür hem de bulunduğu ortama neşe katardı.

Edebiyat ve tarihe de oldukça yoğun ilgisi ve bilgisi olduğunu bildiğim Fahrettin, bir yandan akademik çalışmalarını sürdürürken diğer taraftan Türkiye Endokrinoloji ve Metabolizma Derneği yönetim kurulunda görev aldı. Başkanı da olduğu bu derneğini uluslararası platformlarda en iyi şekilde temsil etti. Bu görevi devam ederken Avrupa Endokrin Derneği ve Avrupa Nöroendokrin Dernekleri yönetim kurullarına da üye olarak seçildi. Bildiğim kadarı ile bu derneklere ülkemizden seçilen ilk temsilcimizdir.

Fahrettin'in önemli bir özelliği de bilimsel ilgi alanını özellikle reproduktif endokrinoloji, nöroendokrinoloji ve hipofiz alanlarına yoğunlaştırarak, bu alanlarda birbirini tamamlayan konularda örnek bir ekip çalışması sergilemesidir. Bu çalışmalar tamamlanır tamamlanmaz da hiç vakit kaybetmeden ilk endokrin kongresinde tebliğ olarak sunulmuş ve saygın dergilerde yayımlanmıştır. Davetli konuşmacı olarak katıldığı uluslararası kongrelerde ülkemizi en iyi şekilde temsil ettiğine bizzat tanık oldum.

Fahrettin akademik belli bir olgunluğa ulaştıktan ve bilim dalında örnek çalışmalara imza atan bir ekip kurduktan sonra, çıtayı daha da yükselterek 2009 yılında yapılan rektörlük seçimlerinde aday oldu ve en yüksek oyu alarak Erciyes Üniversitesi Rektörlüğü'ne atandı.

Bu güç görevi de başarı ile tamamlayacağına inandığım değerli arkadaşımı kutluyor, sağlık ve esenlik içerisinde nice seneler diliyorum.

Prof. Dr. Ahmet Sadi Gündoğdu

İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Endokrinoloji ve Metabolizma Hastalıkları Bilim Dalı

1993 Amsterdam'daki EFES Kongresi'nde tanıştık. O sıralar çok yeni, çiçeği burnunda bir endokrinoloji uzmanı olarak nereye gideyim diye araştırırken, bu tanışmadan sonra Kayseri'ye gitme kararını verdi. Bilmediğiniz bir yere gideceksiniz, beraber çalışacağınız insanları tanımanız lazım. Bu konuşmada kendine güvenen, emin, hedefleri olan Fahrettin abi ile anlaştık ve 1994'den beri birlikte çalışıyoruz. Bu süre içinde tabii ki hemfikir olmadığımız birçok konular olmuştur. Ancak Fahrettin abinin hoşgörüsü, geniş açıdan bakışı, sabırlı ve uzun vadeli planlarının olmasıyla bunların hepsini aştık.

O çalışmayı, araştırmayı seven, bilimsel açıdan hedefleri olan (yüzlerce

yayını bunun en önemli göstergesidir) endokrinolojide yeni ufuklar ve yaklaşımlara yönelen karakterde birisidir. Bu süre içinde yapılan araştırmalardan, çalışmalardan yeni çalışmalar, sonuçlar çıkardığına çok şahit olmuşumdur. Diğer bir yönü ileriye dönük olarak sadece kendi bölümünde değil, yöneticilik yaptığı süre içinde dahiliyenin diğer yan dalları içinde arkadaşları yönlendirmesi genç arkadaşları seçmekteki isabetidir. Bugün şunu söyleyebiliriz, Erciyes Üniversitesi Dahiliye bölümünün hemen hemen tamamının seçiminde ve yetişmesinde onun büyük rolü vardır.

Onun Türkiye'ye ve Türk Endokrinolojisi'ne en büyük hizmetlerinden biri dünyanın önde gelen endokrinologları ile kurduğu ilişkileri sayesinde hem Türkiye'yi tanıtmaya, hem de bu bilim adamlarını çeşitli toplantılarla yurdu-muza getirerek genç arkadaşlarla buluşturmasıdır. Yine bu sayede birçok arkadaş uluslararası oluşum ve komitelerde görev almıştır.

Bilimsel çalışmayı, araştırmayı, hastalarını, kliniğini çok seven Fahrettin abi biraz şartların zorlaması, biraz da dost baskıları ve mecburiyetten son 3 yılını idarecilikte, rektörlükte geçirmesine rağmen yoğun iş trafiği arasında haftada bir gününü klinikte seminer-vaka tartışması ile geçirmekten geri kalmaması endokrinolojiye ve bilime verdiği önemin göstergesidir. Bundan sonraki dönemde de idarecilik yapsa dahi klinikten ve bilimsel çalışmadan geri kalmayacak, Türk ve Dünya Endokrinolojisi'ne yeni çalışmalar sunacaktır.

Prof. Dr. Fahri Bayram

Erciyes Üniversitesi Tıp Fakültesi

Endokrinoloji ve Metabolizma Hastalıkları Bilim Dalı

Değerli meslektaşlarım,

Beni yetiştiren, benim üzerimde tarif edilemeyecek emeği olan Sayın Fahrettin Keleştimur ile ilgili yazı istendiğinde tereddüt ettim. İlk defa üzerimde çok büyük emeği olan birisi hakkında yazı yazmak durumunda kaldım. Bir yandan da Fahrettin Bey hakkında yazmanın haddim olmadığını hissediyordum. Bu zorlukları, hissettiklerimi telefonda benden yazıyı isteyen arkadaşşıma bahsettiğimde benim bu zorlukları aşmama yardımcı olması amacı ile daha önce yazılmış bazı yazılar gönderilebileceğini söyledi. Çok iyi niyetli bir yaklaşımdı, ama öyle yaparsam da benim duygularımı yansıtmamış, sadece formalite bir yazı yazmış olacaktım. Sonuçta formalite bir yazı yerine duygularımı yazmak istedim.

Fahrettin Bey ile ilgili duygu ve düşüncelerimin hepsini yazamıyorum, insanların "hocasını övme" amaçlı yazmış demesinden çekiniyorum. Lütfen yazdıklarımı "kendisini övme gayreti" olarak görmeyin, çünkü benim böyle bir gayret içinde olmama gerek yok, kendisinin de ihtiyacı yok. Maalesef, günümüzde insanların bir kısmı kendisini yetiştiren, kendisine emek veren kişilere karşı "onlarla işi bitip hedefledikleri mevkiye geldiklerinde" nankörlük edebiliyorlar. Ben de hedeflerime ulaştım, yani Fahrettin Bey'e "hoş görünmeme" gerek kalmadı, belki de moda uyup ona nankörlük etme zamanım geldi. İşte bu nedenlerle yazdıklarımı lütfen samimi duygularım olarak değerlendirin.

Fahrettin Hoca ile tanışmam 1990 yılında oldu, benim göreve yeni başladığım, kendisinin İngiltere'ye gittiği dönemde benden bir hasta ile ilgili bilgileri toplama ve muhafaza etme görevi vermesi ve o sıradaki titizliği çok dikkatimi çekmişti. O dönemde benden kıdemli asistanlar arasında fark ettiğim ve daha sonra yıllarca da gözlemlediğim durum Fahrettin Bey'in insanlar üzerinde oluşturduğu saygınlıktır. "Ona karşı mahçup olmama düşüncesi" bugüne kadar tanıdığım bütün personel, özellikle de asistanlar

arasında çok yaygın bir kanaattir. Onunla birlikte çalışmış olan ve bu satırları okuyan herkes bana hak verecektir.

Fahrettin Hoca'nın insanda aradığı 3 temel özellik vardır: Dürüst olması, çalışkan olması, ülkesini sevmesi. İlk bakışta her insanın olması gereken özelliğidir bunlar, ancak bu prensipleri sözde değil özde ne kadar uygulayabildiğimiz tartışmalıdır. Özellikle iş hayatında bu üç unsur olduktan sonra birlikte çalışacağı kişilerin siyasi görüşü, inancı vb. özelliklerin önemi yoktur. Birlikte çalıştığı insanlara karşı çok hassastır ve kimseyi mağdur etmek istemez. Çok çarpıcı bir örnek vermek isterim. Rektörlük seçimleri sırasında adaylığını çok geç açıkladı, bir gün kendisine neden beklediğini sorduğumda "bilmeyerek kimsenin hakkını yermiyim, insanlara haksızlık edermiyim" endişesinden bahsetmişti ve bu beni çok etkilemişti; çünkü en azından ben bir göreve talip olurken çok şeyi düşünürdüm ama "başkasına haksızlık eder miyim?" diye hiç aklıma gelmemiştir. Fahrettin Bey'in en önemli özelliklerinden birisi hoşgörülü olmasıdır. Kendisine karşı en acımasız davranışlarda bulunanlara, günün birinde kendisinden yardım istediklerinde elinden geleni yaptığını bilirim. Bu satırları okuyanlar arasında eminim bu anlamda kendisini bulanlar olacaktır.

Fahrettin Bey'in en çok bilinen yönü iyi bir hekim, gerçek bir bilim adamı olmasıdır, bu konuda ünü sınırlarımızı aşmıştır ve bu konu herkes tarafından çok iyi bilindiğinden benim detay vermeme gerek yoktur. Daima bizlerin önünü açmıştır, ben dahil onlarca kişinin yurt dışında bilgi ve becerisini arttırabilmesi için özel olarak görüşmeler yapmıştır, bazılarımız için hayır-sever zenginlerden para alıp bizleri yurt dışına göndermiştir. Bizim kendisini geçmediğimiz takdirde işimizi tam yapmış olmayacağımızı her zaman ifade eder ancak itiraf etmeliyim ki ben ilk günden pes ettim ve hedefimin kendisini geçmek değil kendisine biraz yaklaşmak olduğunu söyledim. Bütün donanımı, kariyerine rağmen son derece mütevazıdır; gösterişsiz ve çok sade bir hayatı vardır, bu konular açıldığında Fahrettin Bey için "hazinelere harabelerde gizlidir" sözünü hatırlarım. Eleştiriye açık bir insandır, kibiri yoktur, yine rektörlükten bir örnek vereyim: Rektör olarak atandıktan sonra yakın çevresine "bana hatalarımı ve yanlışlarımı söyleyin, ancak böyle daha iyi hizmet üretebilirim" demiştir. Okumayı çok seven bir insandır, mesleki yayınlar dışında sanat ve tarihe yönelik çok fazla kitap okur, birikimlerini ve donanımını kısa sürede fark edersiniz.

Bana ayrılan yerin de sınırlı olması nedeni ile kendisine haksızlık ederek daha fazla yazmayacağım, ama bir de "bana göre" kötü huyunu yazmak isterim: İnsanlara çok güvenir, herkesi kendisi gibi zanneder ve maalesef bunun çok da zararını görür. Bilim uğruna, üniversitemizin ve ülkemizin çıkarları uğruna ileride düşebileceği kişisel sıkıntıları dikkate almadan hareket eder, onun olağanüstü iyi niyeti, bilim uğruna yapmak istedikleri onu bazen bürokrasi canavarı karşısında zor duruma düşürür, ben kaygılarımı ilettiğimde ise bana "çok garantici birisi" olduğumu söyler. Ancak bu konuda benim doğru, kendisinin yanlış yaptığını düşünüyorum.

Genellikle insanlar hakkında bu tür yazılar onlar hayatta iken pek kaleme alınmaz ancak insanlar hakkındaki düşüncelerimizi, duygularımızı onlar hayattayken de yazmamız gerektiği fikrini ortaya atanları gönülden kutluyorum. Haddim olmayarak Fahrettin Bey hakkında duygularımı yazma imkanı veren hocalarımın teşekkür ederim.

Prof. Dr. Kürşad Ünlühırcı

Erciyes Üniversitesi Tıp Fakültesi

Endokrinoloji ve Metabolizma Hastalıkları Bilim Dalı

